

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-101

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

COMPULSORY ENGLISH

Text Prescribed : Visionary Gleam (Prose/Poetry)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) in about **150** words each : [16]

(A) (i) Describe in your own words the character of an astrologer.

(ii) Do you agree that love and sacrifice is the theme of the story 'The Gift of the Magi' ? Why ?

(B) (i) Do you find 'Karma' an appropriate title for the story? Explain.

(ii) Why does Nathaniel Branden think that there is an urgent need for self-esteem now ?

2. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) in about **150** words each : [16]

(A) (i) What is the central theme of the poem 'A Red, Red Rose' ?

(ii) How does Sarojini Naidu show the intensity of her love for her lover ?

P.T.O.

- (B) (i) Discuss 'A Red, Red Rose' as a love lyric.
- (ii) How does Tagore express his vision of a glorious country in 'Where the Mind is Without Fear' ?

3. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) in about **150** words each : [16]

- (A) (i) How can the youth repay their debt to society ?
- (ii) What does Jawaharlal Nehru mean by the words 'Redeem our pledge' ? Explain.
- (B) (i) How can, according to the writer, education help in destroying the caste system ?
- (ii) Explain, in your own words, the central idea of the sotry 'The Eyes Are Not Here'.

4. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) in about **150** words each : [16]

- (A) (i) The poem 'Upon Westminster Bridge' is marked with calmness and simplicity. Explain.
- (ii) The poem 'An Old Woman' is a graphic picture of a beggar woman. Do you agree ?

- (B) (i) 'Success is Counted Sweetest' speaks for the defeated human being. Do you agree ?
- (ii) What is the narrator's attitude towards the old woman ?

5. (A) Attempt any *four* of the following : [8]

(i) Computers (stores) large amounts of data.
(Use *correct* tense form of the verb in the bracket)

(ii) Kalidas (be) a great poet. He
(live) 2000 years ago.

(Use the past tense forms of the verbs in the bracket)

(iii) Physics are my favourite subject.

(Correct the sentence and rewrite)

(iv) The young children in this school *have/has* Yoga classes twice a week.

(Choose the correct alternative and rewrite)

(v) My brother, who is a famous artist, *have* painted many beautiful pictures.

(Correct the sentence and rewrite)

(vi) The doctor is busy now but he (see) you after an hour.

(Use the verb in bracket in simple future tense)

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Anil and Sunil meet each other unexpectedly at a supermarket. Develop a dialogue based on this situation.

(ii) Manisha comes to know that her friend, Sunita has achieved rank I in a State level essay competition held in Pune. Write a dialogue.

(iii) Mr. Mane and Mr. Kale discuss the problems of city life. They agree and disagree on certain points. Write a dialogue.

Total No. of Questions—5+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[4901]-102

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

MARATHI

G-1 : आधुनिक मराठी वाङ्मय (मातृपंचक/मराठी विनोदी कथा)

(पुनर्रचित अभ्यासक्रम)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

पाठ्यपुस्तके :—(i) मातृपंचक

(ii) मराठी विनोदी कथा

(iii) व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी.

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

(1) 'वर्तमानपत्रकर्ता' या विनोदी लेखातील वर्तमानपत्राचे नाव काय होते ?

(2) नाटक लिहावयाचा विचार कायम झाल्यानंतर काय करावे ?

(3) चिमणराव मटकन खाली का बसले ?

(4) 'पहिले कावळे संमेलन' मधील पत्रकार व केसोपंत कावळे यांची पहिली भेट कशी झाली ?

(5) 'म्हैस' कथा कुणी लिहिली आहे ?

(6) 'नक्रार' कथेतील बंडाचा बा दिसायला कसा होता ?

(7) 'मराठी विनोदी कथा' या पुस्तकाचे संपादक कोण आहेत ?

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

(1) 'मातृपंचक' मध्ये कोणकोणत्या मातृप्रतिमा दिसून येतात ?

P.T.O.

- (2) कवी यशवंत यांनी 'आई' कवितेतून मायलेकांच्या कोणत्या प्रतिमा स्पष्ट केल्या आहेत ?
- (3) उंच भोंगे वाजू लागल्यावर आईची अवस्था कशी होते ?
- (4) विठ्ठल वाघ यांनी वावराला कोणती उपमा दिली आहे ?
- (5) 'कोणतं पाप करू नकोस' असे कवी देवाला विनवतो ?
- (6) 'दैवत माऊली' मध्ये कोणकोणत्या माऊलींवर कविता दिसतात ?
- (7) माधव जूलियन यांचे मूळ पूर्ण नाव लिहा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

- (1) कवी सुरेश भट यांनी मराठी भाषेचे कशाप्रकारे वर्णन केले आहे ?
- (2) वि.दा. सावरकर सागराजवळ कोणते गा-हाणे मांडतात ?
- (3) संत विष्णुदास रेणुका माउलीला पदराने वारा का घालतात ?
- (4) ना. धों. महानोर यांच्या कवितेतील आई अपरात्री उठून काय करायची ?

3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा : [10]

- (1) 'झोप' कथेच्या आधारे द.मा. मिरासदार यांची कथाशैली स्पष्ट करा.
- (2) 'चिमणरावांचे वक्तृत्व' या लेखामधून चिमणरावांनी आपल्या वक्तृत्वाचे कोणते किस्से सांगितले आहेत ?

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा : [10]

- (1) 'मातृपंचक' मधील 'काळी आई' या विभागातील कवितांचा परिचय करून द्या.
- (2) 'मातृपंचक' मधील 'मातृभाषा' या विभागातील कवितांमधून मातृभाषेची थोरवी कशाप्रकारे स्पष्ट केली आहे ?

4. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा : [5]

(1) कार्यक्रमाचे संयोजन करण्यासाठी सूत्रसंचालकाजवळ कोणते गुण असावे लागतात ?

(2) भाषण कौशल्यात येऊ शकणारे विविध अडथळे कोणते ?

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे लिहा : [15]

(1) आजच्या काळात प्रसारमाध्यमे कोणती महत्त्वाची भूमिका बजावतात ?

(2) दूरदर्शन या प्रसारमाध्यमाचे वेगळेपण स्पष्ट करा.

(3) बातमी लेखन करताना कोणत्या पाच 'क' कारांचा विचारा करावा लागतो?

(4) आकाशवाणीवर बातमीपत्र सांगताना कोणती काळजी घ्यावी ?

(5) महाविद्यालयात संपन्न झालेल्या प्रजासत्ताक दिनाच्या कार्यक्रमाची वर्तमानपत्रासाठी बातमी तयार करा.

5. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही पाच शब्दांचे मराठी पारिभाषिक शब्द लिहा : [5]

(1) Committee

(2) Division

(3) Mobile

(4) Expert

(5) Cash

(6) Circular

(7) Deposit

(8) Income Tax.

(ब) खालीलपैकी कोणतेही पाच शब्द शुद्ध स्वरूपात लिहा :

[5]

- (1) अगतीक
- (2) फजीती
- (3) जंतुनाशक
- (4) नीतीधैर्य
- (5) राजिनामा
- (6) हुकुम
- (7) सींहावलोकन
- (8) जागतिकिकरण.

G-1 : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी (पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) भाषेचे महत्त्वाचे कार्य कोणते आहे ?
 - (2) वाक्प्रचाराचा महत्त्वाचा विशेष कोणता ?
 - (3) भाषिक कौशल्ये कोणकोणती आहेत ते लिहा.
 - (4) निबंधलेखनाचे प्रकार लिहा.
 - (5) मराठी शुद्धलेखनात 'अनुस्वारविषयक' दोन नियम लिहा.
 - (6) मुद्रितशोधन म्हणजे काय ?
 - (7) उत्कृष्ट वक्त्याचे दोन विशेष लिहा.
 - (8) खालील विषयावर प्रत्येकी एक-एक घोषवाक्य तयार करा :
(अ) रस्ता-सुरक्षा
(ब) स्वच्छता.
 - (9) खालील म्हणींचे अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा :
(अ) पुढ्यास ठेच, मागचा शहाणा
(ब) शितावरून भाताची परीक्षा.
 - (10) पुढील कल्पनांचे एकत्रीकरण करून त्यासाठी एक शब्द लिहा :
(अ) 'देव' ठेवण्याचे घरातील ठिकाण
(ब) प्रवासाची गती रोखणारा.
 - (11) पुढील वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा :
(अ) कानामागे टाकणे
(ब) तोडात बोट घालणे.

- (12) पुढील शब्द शुद्ध करून लिहा :
- (अ) कुटूंब
- (ब) जाहिर.
- (13) पुढील इंग्लिश शब्दांसाठी मराठी पारिभाषिक शब्द लिहा :
- (अ) Science
- (ब) National.
2. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 50 शब्दापर्यंत लिहा : [5]
- (1) समाज व भाषा यांचा संबंध स्पष्ट करा.
- (2) भाषण कौशल्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ब) पुढील दिलेल्या उतान्याचे सारांश लेखन करून उचित शीर्षक द्या : [5]
- दोन परस्परविरोधी परिस्थितीत व्यसनाला सुरूवात होते. एक आत्यंतिक दारिद्र्य आणि त्यामुळे आलेली निराशा, औदासीन्य, व्यसनामुळे घटकाभर आपल्या दुःखांचा विसर पडतो. असा दुःखी माणसांचा युक्तिवाद असतो. व्यसन माणसाला दुःखावर मात करायला शिकवत नाही. उलट आपत्ती सहन करण्यासाठी असलेला आत्मविश्वास नाहीसा करून माणसाला कमजोर करते. पैशाचा नाश होतो तो वेगळाच. अशा वेळी समर्थ रामदासांच्या वचनाची आठवण होते. रामदास म्हणतात, “जगी सर्व सुखी असा कोण आहे. ……… ?” प्रत्येकाला काही ना काही विवंचना असतातच. प्रत्येकाच्या आयुष्यात संकटे येतातच. अशा संकटांशी दोन हात करून विजय मिळवणे हेच तर जगणे असते. असे जगणे आपला आत्मविश्वास, आपले आत्मबळ वाढवते.
3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे 150 शब्दांपर्यंत संवादलेखन लिहा : [10]
- (1) आई न स्वयंपाक करणारी मुलगी यांच्यातील संवादाचा नमुना तयार करा.
- (2) शेतकरी व व्यापारी यांच्यातील संवादाचा नमुना तयार करा.

(ब) खाली दिलेल्या इंग्रजी उतान्याचे मराठीत भाषांतर करा : [10]

The first time I heard the term 'Information Age', I was interested. I knew about the Iron age and the Bronze age. The periods of Human History named after the metals men had discovered for making their tools and weapons. And of course. I had learned about the 'Industrial Age' in school. But when I read, about the predictions that countries would fight over the control of information not natural resources. I wasn't sure what they meant by information.

4. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 300 शब्दापर्यंत निबन्ध लिहा : [15]

- (1) माझा अविस्मरणीय क्षण
- (2) समर्थ भारतासाठी समर्थ तरूण
- (3) सावधान ! अपघाताचे प्रमाण वाढत आहे.

(ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 300 शब्दांपर्यंत चिकित्सक परीक्षण करा : [15]

- (1) स्त्री-पुरुष समानता
- (2) माझा आवडता लेखक
- (3) वाचाल, तर वाचाल.

Total No. of Questions—5+3]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
-------------	--

[4901]-103

**F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016
FRENCH (BEGINNERS)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— **20** marks are reserved for the oral exam.

Q.1] Répondez aux questions suivantes par des phrases complètes : (5 au choix) [10]

- 1) De quelle couleur est la fleur du jasmin ?
- 2) À quelle heure commencent vos cours de français ?
- 3) Que donne-t-on à nos amis pour leur anniversaire ? Nommez quelques cadeaux.
- 4) En quelle saison fête-t-on Pâques ?
- 5) Nommez deux métiers que vous connaissez.
- 6) En quel mois y a-t-il les grandes vacances en France ?

Q.2] Traduisez en anglais :

(10)

Quand il pleut, les enfants aiment jouer dans le jardin. Ils font de petits bateaux en papier. En hiver, quand il neige, ils font le grand homme de neige avec une vieille veste de papa et le vieux chapeau et le foulard du grand père. En été, il fait nuit tard. Alors les enfants jouent au foot, ou font du vélo. En plus, ce sont les vacances d'été. Il n'y a pas de devoirs, il n'y a pas d'école. Quel temps superbe !

Q.3] Compréhension :

(10)

Lisez le passage suivant et répondez aux questions suivantes.

Aujourd'hui, je vais chez mon ami, Paul. Il a une grande maison. Autour de la maison, il y a un beau jardin. Il y a deux étages. Au rez-de-chaussée, il y a un salon, la cuisine et une chambre à coucher. Au premier étage, il y a deux chambres à coucher. Une de ces chambres est à lui. Devant sa chambre, il y a un balcon. Il étudie dans le balcon. Il n'y a pas de grenier. J'aime sa maison.

Les questions :

1. Comment est la maison de Paul ?
2. Combien d'étages y a-t-il ?
3. Nommez deux salles de sa maison.
4. Est-ce qu'il y a un grenier ?
5. Qu'est-ce qu'il fait dans le balcon ?

P.T.O.

Q.4] Écrivez une composition sur les sujets suivants.

(10)

La mousson en Inde

OU

Mon ami(e)

Q.5] La Grammaire et le Vocabulaire.

[40]

A) Conjuguez les verbes au présent. (10)

1. Nous _____ (être) heureux pour toi.
2. Pierre _____ (regarder) la télé au soir.
3. Je _____ (étudier) les mathématiques.
4. Arnaud et Stephanie _____ (avoir) des cours le matin.
5. Est – ce que vous _____ (finir) le devoir vite ?
6. Les enfants _____ (grandir) très vite.
7. _____ (venir) – tu chez moi, ce soir ?
8. Ma mère _____ (recevoir) la lettre de son frère.
9. Élsa et Maxime _____ (écrire) les mails.
10. Quand est- ce que vous _____ (prendre) le petit déjeuner ?

B) Mettez au négatif : (2)

- I. Jean parle le hindi.
- II. Michel a des pommes dans son sac.

C) Complétez avec les articles : (2)

1. C'est la table _____ professeur.
2. J'aime la fête _____ Ganesha.

D) Mettez au pluriel. (2)

- A. Ma tante habite à Pune.
- B. Le touriste visite un palais.

E) Mettez au féminin : (2)

- I. Le garçon est gracieux.
- II. Il est espagnol.

F) Complétez les phrases avec des prépositions. (2)

- A. Il va _____ États- Unis.
- B. Nous nous reposons _____ l'arbre.

G) Mettez les phrases en ordre. (2)

1. Y/il/ ?/t/ un /-/ tigre/a/-.
2. Trouve / le / où/se/ Louvre/ ?

H) Donnez les contraires (2)

- a. Laid × _____
- b. Gros × _____.

I) Trouvez l'intrus. (2)

1. Chaise, polonaise, française, japonaise.
2. Encyclopédie, livre, chemise, magazine.

J) Mettez un adjectif possessif convenable. (2)

- a. Ils font _____ études à l'université.
- b. Dis 'Bonjour' à ____ amie.

K) Mettez l'impératif : (3)

- 1) Tu parles en français.
- 2) Vous êtes à l'heure.
- 3) Nous allons à la bibliothèque.

L) Complétez les phrases avec des mots convenables : (4)

- I. Il a un _____ chien. (grosses/ gros/ grosse)
- II. Patrick aime regarder le film avec _____ (il/ se/ eux).
- III. Pendant la mousson, les feuilles des arbres sont _____. (verts, verte, vertes)
- IV. Elles _____ ambitieuses, elles _____ l'intention de travailler en France. (ont/ font/ sont)

M) Reliez les colonnes. (5)

	A		B
1	Médecin	A	L'université
2	Professeur	B	La société
3	Comptable	C	Le concert
4	Ingénieur	D	L'hôpital
5	Musicien	E	La banque.

(ADVANCED)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— **20** marks are reserved for the oral exam.

Q.1] Traduisez en anglais:

[10]

Lucie, étudiante des États-Unis, vient d'arriver à Charles de Gaulle, l'aéroport qui accueille chaque jour à Paris, 1 million de visiteurs. Paris! Enfin, cela a toujours été le rêve de Lucie : vivre dans la Ville lumière, la ville des beaux arts, du quartier latin, du vin, et qui sait, peut-être la ville d'une petite histoire d'amour.

Son projet est d'étudier en France pendant un an, pour obtenir sa licence en informatique à l'Université de Versailles à St. Quentin-en-Yvelines. C'est l'université qui lui a offert une bourse pour faire ses études. En plus, sa copine Josephine fait ses études là-bas, et Lucie va pouvoir vivre avec elle dans son petit appartement.

Q.2] A) Répondez aux questions suivantes:

(4 au choix)

[20]

1. Quelles sont les raisons de l'accroissement de la pratique du sport en France?
2. Dans le poème << Il pleure dans mon cœur >> expliquez la peine du poète?
3. Faites une description de l'aveugle et décrivez ce qui lui est arrivé ce jour-là?
4. Pourquoi la fourmi dit-elle à la cigale << Eh bien ! Dansez maintenant >> ?
5. M. Jourdain, en quoi est-il ridicule?
6. Nommez deux fêtes non- religieuses de France et décrivez une de ces fêtes.

B) Choisissez UN des sujets ci-dessous :

[10]

1. Vous voulez partir en vacances. Vous cherchez un endroit unique. Alors, vous allez à l'office du tourisme. Rédigez un dialogue entre vous et l'employé. Elle vous propose quelques endroits avec les détails.

OU

2. Vous et vos amis vont dans un restaurant pour manger. Vous voulez manger quelque chose de différent. Vous demandez au garçon la spécialité du restaurant et vous passez commande.

C) Dites autrement :

[3]

1. Manger à la carte
2. La grande boucle
3. Sous le pouce

D) Dites vrai ou faux :

[2]

1. On se déguise pour Le lundi de Pâques.
2. La France a gagné le coup du monde de football en 1998.

Q.3] Grammaire et vocabulaire : [35]

A) Faites selon les indications : (8)

- i. Trouvez les adverbes : évident, gai
- ii. Trouvez les noms : aimer, payer.
- iii. Formez les adjectifs : charme, joie
- iv. Trouvez les verbes : intérêt, regret.

B) Mettez les verbes aux temps convenables : (5)

- I) Hier une voiture qui (rouler) assez vite (ne pas pouvoir) s'arrêter.
- II) Demain matin, je (faire des valises) quand mon père (partir) en vacances à 9h.
- III) Quand nous sommes entrés dans le théâtre, la pièce (terminer).

C) Mettez les verbes au subjonctif ou à l'indicatif : (4)

1. Il faut que tu _____ (acheter) un ordinateur.
2. Il est sûr que l'ordinateur _____ (être) utile aux traducteurs.
3. Le professeur est content que ses étudiants _____ (réussir) avec de bonnes notes.
4. Je ne pense pas que le cours _____ (avoir lieu) aujourd'hui.

D) Complétez les phrases par des pronoms relatifs convenables: (3)

1. Le lycéen pense à son résultat scolaire _____ il est fier.
2. C'est le moment _____ il se rend compte de sa faute.
3. Anne a lu le roman _____ Pierre lui a donné.

E) Remplacez les mots soulignés par des pronoms convenables. (3)

1. Les filles visitent leurs grand parents régulièrement.
2. Mon père a assez de temps pour pratiquer ses loisirs.
3. Le garçon a offert la tarte à son amie.

F) Mettez les phrases suivantes au passif : (4)

1. Karl a vendu sa maison.
2. Les étudiants lisent les journaux.
3. On partage le livre.
4. Mes sœurs achèteront les vêtements.

G) Complétez les indications données. (5)

- I. Il y a un _____ train qui roule à Matheran. (Mettez un adjectif)
- II. Avez – vous déjà mangé les crêpes ? (Répondez en utilisant la négation)
- III. Laquelle veste aimez – vous la plus ? _____ -là! (Mettez un pronoms démonstratif)
- IV. _____ prudent, s'il te plaît ! (la mode du verbe être)
- V. J'ai parlé à mon professeur, as-tu parlé _____?(Mettez les pronoms possessifs)

H) Faites des hypothèses : (3)

1. S'il étudiait beaucoup, _____.
2. Si j'étais allé en France, _____.
3. Si, j'ai de l'argent , je _____

Total No. of Frages—4+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[4901]-104

**F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016
GERMAN (BASIC)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— All questions are compulsory.

10 marks are for Reading Comprehension and 10 marks for Oral Exam.

Frage I. Beantworten Sie die folgenden Fragen! (Nur 10)

[10]

1. Was sind Ihre Hobbys?
2. Wo wohnen Sie?
3. Wie finden Sie das Buch *Lagune I*?
4. Was essen Sie zum Abendessen?
5. Was möchten Sie später werden?
6. Wie viele Stunden arbeiten Sie montags?
7. Um wie viel Uhr stehen Sie am Sonntag auf?
8. Was sind Ihre Eltern von Beruf?
9. Was haben Sie am Wochenende gemacht?
10. Was darf man in der Schule nicht machen?
11. Wann haben Sie Geburtstag?
12. Wie ist Ihre Wohnung? Wie viele Zimmer hat sie?

Frage II. Übersetzen Sie!

[10]

(A) Übersetzen Sie ins Englische!

(03)

Jochen Pensler, 21, studiert in Leipzig Biologie. Sein Zimmer ist ein Zoo. Zurzeit hat er 6 Schlangen, 26 Spinnen, 14 Mäuse und 1 Krokodil. Aber er hat kein Telefon und kein Radio. Einen Fernseher hat er auch nicht. „Ich höre keine Musik und ich brauche keine Unterhaltung.“

(B) Übersetzen Sie ins Englische!

(03)

Es ist Sonntag. Der Wecker klingelt um sieben Uhr und ich stehe auf. Ich muss mein Zimmer aufräumen, Geschirr spülen und die Treppe putzen. Gestern habe ich das Bad sauber gemacht. Um zehn Uhr füttere ich meinen Hund aber ich kann mit ihm nicht spielen.

P.T.O.

(C) Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 4)

(04)

1. The book is on the bed.
2. His father is a doctor.
3. We don't have a car.
4. She has already read the book.
5. What would you like to eat, Martin?
6. Did you close the window?

Frage III. Grammatik

[30]

(A) Ergänzen Sie die Personalpronomen! (Nur 4)

(04)

1. Die Uhr kostet nur 5 Euro. _____ ist fast neu.
2. Der Stuhl ist sehr bequem. Ich kaufe _____.
3. Ich möchte _____ zu meinem Geburtstag einladen, Holger.
4. Woher kommen _____, Frau Meier?
5. Ich rufe _____ am Sonntag an, Sven und Ivan.
6. Habt _____ eine Reifenpanne?

(B) Ergänzen Sie die Possessivpronomen! (Nur 4)

(04)

1. Herr Noll, sind das _____ Kinder?
2. Wir warten schon lange. _____ Freunde kommen nicht.
3. Mein Vater fotografiert gern. Das ist _____ Fotoapparat.
4. Wann ist denn _____ Geburtstag, Ralf?
5. Marco und Mario, wo ist _____ Auto?
6. Geld brauche ich nicht. Ich brauche nur _____ Freiheit.

(C) Ergänzen Sie die richtigen bestimmten/unbestimmten Artikel! (Nur 4)

(04)

1. Herr Meier will _____ Auto kaufen.
2. _____ Mädchen heißt Lora und kommt aus Spanien.
3. Ich möchte _____ Tiger küssen.
4. Ich habe _____ Uhr. Aber sie ist kaputt.
5. _____ Studenten lernen Russisch in der Schule.
6. Ich habe kein Sofa. Ich brauche _____.

(D) Schreiben Sie das richtige Modalverb! (Nur 4) (04)

1. Im Kino _____ man kein Mobiltelefon benutzen.
2. Herr Walder _____ auch am Sonntag arbeiten. Er hat nie frei.
3. Ich _____ nicht gut schwimmen.
4. Ich habe Bauchschmerzen. Ich _____ Tabletten nehmen.
5. Wir _____ Tee trinken.
6. Georg und Gregor, _____ ihr gut surfen?

(E) Ergänzen Sie die richtige Präposition! (Nur 4) (04)

1. Die Teller liegen _____ dem Tisch.
2. Der Mann hängt das Bild _____ den Tisch.
3. Der Maler stellt die Leiter _____ die Häuser.
4. Er fährt _____ dem Auto zur Arbeit.
5. Wir reiten _____ den Wald.
6. Ich kaufe Blumen _____ meine Mutter.

(F) Schreiben Sie die folgenden Sätze im Perfekt! (Nur 4) (04)

1. Anna sucht im Arbeitszimmer die Rechnung.
2. Sie steht um zehn Uhr auf.
3. Besucht Eva ihre Eltern am Wochenende?
4. Er schreibt einen Brief.
5. Am Freitag komme ich spät.
6. Ruft sie ihren Freund an?

(G) Schreiben Sie das richtige Verb! (Nur 3) (03)

(sehen, ausmachen, fernsehen, lesen, fahren, bestellen, besuchen)

1. Natascha _____ einen Horrorfilm .
2. Die Kinder _____ eine Pizza .
3. Morgen _____ mein Vater nach Mumbai.
4. Ich _____ jeden Tag zwei Stunden _____.
5. _____ du gern Bücher, Stefan?

(H) Bilden Sie Fragen! (Nur 3) (03)

1. Ich komme um halb neun nach Hause.
2. Der Hund ist in der Küche.

3. Ich finde das Bild schön.
4. Meine Tante hat gestern angerufen.

Frage IV. Wortschatz und Schreiben

[10]

(A) Schreiben Sie die Gegenteile!

(02)

1. aufmachen X _____
2. hässlich X _____

(B) Was passt?

(02)

1. Sie trinkt gern Tee _____ (in/mit/für) Zucker.
2. Der Computer ist noch an. Machst du ihn _____ (aus/mit/nach).
3. Das Mädchen möchte singen, _____ (und/ doch/ aber) man darf hier nicht laut sein.
4. Schau mal, da sind Gummistiefel. Ich suche _____ (eine/welche/einen).

(C) Schreiben Sie!

- (i) Sie sind auf eine Indienreise. Schreiben Sie eine Anvischkarte an Ihren Freund/ Ihre Freundin! Ihr Freund/Ihre Freundin wohnt in Deutschland. **(04)**
- (ii) Schreiben Sie einen Zettel **ODER** eine SMS für Martin. Er möchte gerne Tischtennis spielen. Heute Nachmittag haben Sie keine Zeit. Aber heute Abend können Sie. Passt es um 19.00 Uhr? Martin soll eine SMS schicken. **(02)**

(ADVANCED)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— This paper includes listening comprehension exam of **10** marks and oral exam of **10** marks. Use of a dictionary is not allowed.

Frage 1. Übersetze die folgenden Texte ins Englische oder Marathi! (16)

A. (05)

In fast 100 Jahren haben sich die Lebensformen stark verändert. Am Anfang dieses Jahrhunderts lebte fast jeder in einer Großfamilie; ca. die Hälfte der Haushalte bestand aus fünf oder mehr Personen. Heute leben zwei Drittel allein oder zu zweit. Noch nie wurden so viele Ehen geschieden, und die Zahl der alleinerziehenden Frauen und Männer nimmt ständig zu. Früher ging praktisch jeder Mann arbeiten, während die Frau sich um die Kinder kümmerte. Der Vater war die höchste Autorität und traf die wichtigen Entscheidungen.

B. (05)

Die Hauptstadt Deutschlands ist jetzt wieder Berlin. Berlin war fast 30 Jahre lang durch eine Mauer geteilt. Mit über 3 Millionen Einwohnern ist es die größte Stadt Deutschlands und ein politisches, wirtschaftliches und kulturelles Zentrum. Andere große deutsche Städte sind Hamburg, Frankfurt, München und Köln. Hamburg liegt an der Nordsee. Vom Hamburger Hafen gehen deutsche Produkte in die ganze Welt. Frankfurt ist ein Finanzzentrum, und es hat Europas größtes Flughafen. München, im Süden Deutschlands gehört zu den schönsten und beliebtesten Städten.

C. Übersetze ins Deutsche! (nur 3) (06)

1. Potatoes are peeled, cooked and then roasted in oil.
2. Spring brings along flowers, winter brings along snow.
3. She gets along very well with her parents.
4. The young generation is not much interested in politics.

Frage 2. Beantworte sechs der folgenden Fragen! (12)

1. Beschreibe kurz die Essgewohnheiten der Deutschen!
2. Wie wird Ostern in Deutschland gefeiert?
3. Welche Probleme hat Veronika mit ihrer Schwester? Hast du die gleichen Probleme ?

4. Welche Werte sind für die indischen Jugendliche wichtig?
5. Bist du ein Nesthocker oder Nestflüchter? Begründe deine Meinung!
6. Welche Tipps geben die Fitnessexperten, um fit zu bleiben?
7. Schreibe kurz über die Gummibärchenpartys.
8. Wie findet Anja ihre Eltern? Was für ein Problem hat sie mit ihnen?
9. Was weißt du über den Nikolaus?
10. Welche Vorteile hat man, wenn man in einer WG wohnt?
11. Schreibe kurz über die Stadt Frankfurt!

Frage 3. Lese den folgenden Text und beantworte die darauffolgenden Fragen! (08)

Interview mit Isabel (15):

Sieben Sprachreisen hat die 15-jährige Isabel schon gemacht – so auch im letzten Sommer. In einem Interview erzählt sie uns, warum ihr Sprachreisen so viel Spaß machen.

Wie bist du das erste Mal auf die Idee gekommen, eine solche Reise zu machen?

Isabel: „Schon in der vierten Klasse habe ich angefangen, im Sommer eine Woche oder zwei Sprachreisen zu machen. Auf die Idee bin ich zusammen mit meinen Eltern gekommen. Sie wollten, dass ich schon früh Englisch lerne und eine Sprachreise war, fanden wir, die beste Möglichkeit.“

Im letzten Sommer warst du wieder unterwegs. Wohin denn?

Isabel: „Ich war zwei Wochen in Chichester in England. Dort gibt es einen großen University Campus, auf dem man wohnt, es wird dort English unterrichtet und es gibt aber auch viele andere Aktivitäten. Der Englischunterricht war in einer Klasse von 8 bis 15 Schülern und dauerte drei oder vier Stunden. Ich habe einen Intensivkurs gemacht und hatte deswegen vier Stunden. Danach gab es Mittagessen und dann hatte man eine Stunde Freizeit. Da habe ich auch oft auf Englisch gesprochen.“

Wenn du auch in der Freizeit Englisch gesprochen hast, konntest du noch besser Englisch reden, oder?

Isabel: „Ja, ziemlich. Man verbessert ja nicht nur im Unterricht sein Englisch. In England hört man fast überall Englisch. Und durch das Sprechen mit den Lehrern und Freunden lernt man, dass man gar keine Angst haben muss, einen Fehler zu machen, sondern einfach reden kann.“

Du bist ja schon eine richtige Sprachreise-Expertin. Was würdest du Leuten sagen, die eine Sprachreise machen möchten?

Isabel: „Ich würde jedem sagen, die Sprachreise alleine zu machen. Dann ist man offener, neue Menschen kennenzulernen. Und man sollte nicht nur daran denken, was ist, wenn man keine nette Leute trifft. Es gibt dort wirklich immer nette Leute, ich habe noch nie eine schlechte Erfahrung gemacht. Außerdem sollte man nicht nur mit der Gruppe aus dem eigenen Land kommunizieren, sondern Kontakte zu Menschen anderer Länder suchen. Dann bekommt man viele neue Freunde. Und damit lernt man nicht nur die Sprache besser aber lernt auch viel für das Leben im Allgemeinen, Toleranz zum Beispiel.

Vielen Dank für das tolle Interview, Isabel!

A) Richtig oder falsch? (04)

1. Isabel hat in Deutschland Englisch gelernt.
2. Eine Sprachreise ist eine kurze Reise, die man macht, um eine neue Sprache zu lernen.
3. Isabel organisiert Sprachreisen für andere Schüler.
4. Eine Sprachreise muss man immer mit den Eltern machen.

B) Beantworte die Fragen! (04)

1. Welche Vorteile hat eine Sprachreise?
2. Nenne zwei Tipps, die Isabel gibt für die Menschen, die sich für eine Sprachreise interessieren!

Frage 4. Grammatik und Wortschatz (20)

A) Bilde Passiv! (nur 3) (03)

1. Die Mutter bügelt die Kleider.
2. Tom allein macht den Haushalt.
3. Der Mann wäscht das Auto.
4. Die Kinder verstecken die Ostereier in den Garten.
5. Die Kinder kaufen viele Geschenke.

B) Bilde Sätze mit Präteritum! (nur 3) (03)

1. Früher _____. Heute schreibt man Emails.
2. Heute fahren viele Leute mit dem Motorrad. Früher _____.
3. Fast jede Frau macht heute ihre Karriere. Früher _____.
4. Früher _____. Heute trinkt er aber wenig Alkohol.
5. Heute geht er nicht so regelmäßig spazieren. Früher _____.

C) Bilde Partizip perfekt! (nur 3) (03)

1. Die Nachbarin hört die Kinder singen.
2. Man lässt die Kartoffeln kochen.
3. Die Frau kann gut Deutsch.

4. Viele junge Paare lassen sich scheiden.
5. Ich sehe den Bus kommen.

D) Verbinde die Sätze! (nur 3) (03)

1. Er hat entschieden. Er lernt Violine.
2. Das Krokodil lebt auf dem Land. Es lebt auch im Wasser.
3. Die Frau macht den Haushalt. Sie macht einen Job.
4. Das Leben in der WG ist stressig. Es hat Vorteile.
5. Sie kann kein Deutsch. Sie kann kein Spanisch.

E) Bilde Relativsätze! (nur 3) (03)

1. Der Student ist sehr intelligent. Ich kenne ihn seit zwei Jahren.
2. Die Schlange ist grün. Sie ist giftig.
3. Pune ist eine Stadt. Sie hat viele ausländische Firmen.
4. Meine Großeltern sind sehr nett. Man kann mit ihnen alles diskutieren.
5. Herr Baumer war Manager bei Siemens. Heute ist er Hausmann.

F) Ergänze das richtige Wort! (nur 5) (05)

1. In Deutschland ist ein Schwein ein _____.
2. _____ bedeutet, dass mehrere junge Leute eine Wohnung teilen.
3. Tattoos und Piercing kann für die Haut _____ sein.
4. Heute kommen viele Migranten nach Deutschland. Es ist heute ein _____ Land.
5. _____ ist der Mensch, der die Tattoos macht.
6. Ich bin in Indien geboren. Indien ist meine _____.

Frage 5. Ergänze den Dialog! (04)

A: _____?

B: Natürlich feiern wir Weihnachten jedes Jahr.

A: _____?

B: Ja, natürlich haben wir Zeit. Wir haben frei. Die Büros, Firmen, Banken haben zu. Das ist das wichtigste Fest für uns. Meinen Kindern gefällt es am meisten. Sie haben auch Ferien.

A: _____?

B: Normalerweise feiern wir mit der ganzen Familie zusammen.

A: Aha, _____!

B: Ja, Weihnachten ist eher ein Familienfest. Für Kinder ist es sehr besonders.

A: _____?

B: Ich glaube, das Beste für die Kinder sind doch die Geschenke.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-106

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

GUJARATI

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. નીચેનામાંથી કોઈપણ એક વિષય પર નિબંધ લખો : [16]
 - (૧) ઋતુરાજ વસંત
 - (૨) ગોકુળગ્રામ યોજના
 - (૩) મારો યાદગાર પ્રવાસ
 - (૪) શિક્ષણમાં ભ્રષ્ટાચાર.
2. નીચેનામાંથી કોઈપણ એક પ્રશ્નનો સવિસ્તર ઉત્તર લખો : [16]
 - (૧) કાકાસાહેબે પોતાને 'જીવનભરનો રખડુ' કહ્યો છે. સમજાવો.
 - (૨) 'આબુ' ગદ્યમાં ઉમાશંકર જોશીએ કરેલો પ્રવાસ.
3. નીચેનામાંથી કોઈપણ એક પ્રશ્નનો સવિસ્તર ઉત્તર લખો : [16]
 - (૧) ગંગોત્રી કાવ્યસંગ્રહમાં ધોબીની હૈયા વરાળ.
 - (૨) વ્યક્તિ મટીને બનું વિશ્વમાનવી માથે ઘરું ધૂળ વસુન્ધરાની ઉમાશંકર જોશીના શબ્દોમાં સમજાવો.
4. (અ) ટૂંક નોંધ લખો (કોઈપણ એક) : [8]
 - (૧) 'હિમાલયની પહેલી શિખામણ' માં ચાર ધામની યાત્રા વર્ણવો.
 - (૨) 'આમાર સોનાર બાંગ્લા' માં બાંગ્લાદેશનું વર્ણન.

P.T.O.

- (બ) ટૂંક નોંધ લખો (કોઈપણ એક) : [8]
(૧) 'પંપા સરોવર' કાવ્યમાં શબરીની વ્યથા.
(૨) 'નમ્રતા' કાવ્યમાં કવિએ વર્ણવેલી નમ્રતા.

5. (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો (એક પદ, એક ગદ્ય) : [8]
(૧) મારે શું શું જોવું, કોને મળવું.
(૨) અને તેમાંય બાળકો થયા પછી સ્વસ્થ થયા.
(૩) ઊઠીને રાજા બેડગ ચાલે માથે સોનાનો મુગુટ હાસે.
(૪) પ્રભુને બારણે નેણ ખોલો રે ભાઈ.
(બ) તમારા મિત્રને સાદગીનું મહત્વની સમજ આપતો પત્ર લખો. [8]

અથવા

- (બ) તમારી કોલેજમાં શિસ્તનું ધોરણ કથળ્યું છે. એ સુધારવા શું કરવું જોઈએ એ સમજાવતો અહેવાલ લખો.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-107

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

URDU

General Paper I

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt All questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

(A) Bang-e-Dara.

(B) Chand Hum Asr.

[۱۵] ۱۔ اُردو نظم نگاری کے ابتدائی دور پر روشنی ڈالئے۔

یا

اُردو نظم کی مختلف اقسام پر اظہار خیال کیجئے۔

[۱۵] ۲۔ خاکہ نگاری کے اصول و ضوابط پر تبصرہ کیجئے۔

یا

خاکہ نگاری کی خوبیاں مختلف حوالوں سے پیش کیجئے۔

[۱۵] ۳۔ (الف) اقبال کی نظم نگاری پر سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔

یا

بانگِ درا کی حصہء اوّل کی نظموں پر تبصرہ کرتے ہوئے اقبال کی شاعرانہ

خصوصیات بیان کیجئے۔

[۱۵] (ب) مولوی عبدالحق کے خاکوں کی خصوصیات بیان کیجئے۔

یا

ایک خاکہ نگار کی حیثیت سے مولوی عبدالحق کا جائزہ پیش کیجئے۔

P.T.O.

۴۔ ذیل کے خاکوں میں سے کسی ایک پر اپنے خیالات کا اظہار خیال کیجئے۔ [۱۰]

(۱) سید محمود مرحوم

(۲) نام دیومالی

(۳) نواب محسن الملک

۵۔ درج ذیل میں سے کوئی پانچ اشعار کی تشریح بحوالہء متن کے کیجئے: [۱۰]

(۱) ستارے عشق کے تیری کشش سے ہیں قائم

نظام مہر کی صورت نظام ہے تیرا

(۲) سُونی پڑی ہوئی ہے مدّت سے دل کی بستی

آک نیا شوالہ اس دیس میں بنا دیں

(۳) مدینہ تیری نگاہوں کا نور تھا گویا

ترے لئے تو یہ صحرا ہی طور تھا گویا

(۴) تو طلبِ خُو ہے، تو میرا بھی یہی دستور ہے

چاندنی ہے نور تیرا عشق میرا نور ہے

(۵) ہوں وہ رہو کہ محبت مجھے منزل سے

کیوں تڑپتی ہوں یہ پوچھے کوئی مرے دل سے

(۶) دیا یہ حکم صحرا میں چلو اے قافلے والو!

چمکنے کو ہے جگنو بن کے ہر ذرہ بیاباں کا

(۷) مرے بگڑے ہوئے کاموں کو بنایا تُو نے

یار جو مجھ سے نہ اٹھا وہ اٹھایا تُو نے

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[4901]-110

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

HINDI GENERAL-I

हिंदी सामान्य स्तर-I

(2013 PATTERN)

समय : तीन घण्टे

पूर्णांक : 80

पाठ्यपुस्तकें :

(1) गद्य वैभव

संपादक : डॉ. राजेंद्र खैरनार

(2) काव्यसरिता

संपादक : डॉ. सुरेश साळुंके

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [16]

(i) 'हार की जीत' कहानी में बाबा भारती के माध्यम से डाकू खड्गसिंह का हृदय परिवर्तन कैसे हुआ ?

(ii) 'सुभान खाँ' का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

(iii) 'मेरा ज्ञान मेरा अज्ञान' निबंध का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए ।

(iv) 'महाशूद्र' कहानी की कथावस्तु संक्षेप में लिखिए ।

(v) 'बहु की विदा' एकांकी के माध्यम से लेखक ने कौनसा संदेश दिया है ?

P.T.O.

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [16]

- (i) 'दोनों ओर प्रेम पलता है' कविता का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए ।
- (ii) 'हो गई है पीर' कविता का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए ।
- (iii) 'टूटा पहिया' कविता का आशय लिखिए ।
- (iv) 'जो शिलाएँ तोड़ते हैं' इस कविता में कवि ने श्रमिक के महत्व का किस प्रकार प्रतिपादन किया है ?
- (v) 'आँखों से सिर्फ' कविता में कवि ने आम आदमी की सामाजिक स्थिति का चित्रण किस प्रकार किया है ?

3. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [7]

- (i) "बेटा रोज तो रहती हैं आप ! बस्, जिस दिन मम्मी-पापा को काम हो, उसी दिन जिद चढ़ जाती है ।"
- (ii) "आज का सूरज ऐसा लाल ऐसा खूबसूरत कि आपसे क्या कहूँ ? सारी धरती लाल हो गयी थी जिलेदार साब ! आपने देखा था न ?"

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [7]

- (i) "कितने इसके तारे टूटे
कितने इसके प्यारे छूटे,
जो छूट गये फिर कहाँ मिलें;
पर बालो टूटे तारों पर
कब अंबर शोक मनाता है ।"
- (ii) "दाने आये घर के अंदर कई दिनों के बाद
धुआँ उठा, आँगन से ऊपर कई दिनों के बाद
चमक उठी घर भर की आँखें कई दिनों के बाद
कौए ने खुजलाई पाँखें कई दिनों के बाद ।"

4. (अ) निम्नलिखित पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं आठ के हिंदी पर्याय लिखिए : [8]

- (i) Ban
- (ii) Action
- (iii) Concession
- (iv) Entry
- (v) Grant
- (vi) Eligibility
- (vii) Proposal
- (viii) Policy
- (ix) Sanction
- (x) Zone

(ब) निम्नलिखित में से किन्हीं आठ वाक्यों को शुद्ध करके फिर से लिखिए : [8]

- (i) मैं आपका दर्शन करने आया हूँ ।
- (ii) पेड़ के उपर बंदर बैठा है ।
- (iii) कल को वर्षा हो रही थी ।
- (iv) सीता उसकी माता के साथ गई ।
- (v) बंदुक एक उपयोगी अस्त है ।
- (vi) मैं अपनी बात का स्पष्टीकरण करने के लिए तैयार हूँ ।
- (vii) वकीलों ने कागजात का निरिक्षण किया ।
- (viii) बाघ और बकरी एक घाट पानी पीती हैं ।
- (ix) कोई छात्र ने परीक्षा को डरना नहीं चाहिए ।
- (x) सरकार गरीब की मदत करते हैं ।

(क) निम्नलिखित अंग्रेजी **अथवा** मराठी परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]

From the earlier times man has been curious to know about the stars and the planets that he seen in the sky. Even after the invention of the aeroplanes he could not fly into space. Man cannot live without oxygen. There is no oxygen after three hundred miles over the earth. There are radioactive rays in the space. On account of these and other difficulties men's flight into space was thought to be impossible. Science has, however made possible what once was thought to be impossible. The untiring efforts of the scientists have at last overcome all the difficulties of space travelling.

अथवा

प्राचीन काळापासून माणसाला आकाशातल्या ग्रह आणि ताऱ्यांविषयी जाणण्याची आतुरता आहे. विमानाच्या अविष्कारानंतरही मनुष्य अंतराळात पोहोचू शकला नाही. मनुष्य ऑक्सिजनशिवाय जगू शकत नाही. पृथ्वीपासून तीनशे मैलानंतर ऑक्सिजन नाही. अंतराळात रेडिओधर्मी किरणे आहेत. ह्या किंवा इतर काही कारणामुळे मनुष्याचा अंतराळातील प्रवेश अशक्य होता जी गोष्ट मनुष्याला पूर्वी अशक्य होती ती गोष्ट आज विज्ञानाने शक्य करून दाखवली आहे. वैज्ञानिकांच्या अतूट प्रयत्नांमुळे मनुष्य अंतराळात जाण्यास यशस्वी झाला.

5. निम्नलिखित में से किसी **एक** विषय पर निबंध लिखिए : [12]

- (i) पर्यावरण और मानव जीवन
- (ii) सोशल मीडिया
- (iii) मेरा प्रिय खिलाड़ी

FUNCTIONAL HINDI

प्रयोजनमूलक हिंदी

Regular (नियमित)

समय : तीन घण्टे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) प्रश्न के दाईं ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

1. (अ) निम्नलिखित अंग्रेजी पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं छः शब्दों के हिंदी पर्याय लिखिए : [6]

- (1) Act
- (2) Bond
- (3) Cashier
- (4) Damage
- (5) Enquiry
- (6) Financial
- (7) Good faith
- (8) Joint account

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः गणितीय आँकड़ों तथा चिह्नों को मानक वर्तनी के अनुसार लिखिए : [6]

- (1) 89
- (2) $1/2$
- (3) 78.2
- (4) $2\frac{1}{2}$
- (5) %
- (6) 48%
- (7) $4 \times 4 = 16$
- (8) $40 - 15 = 25$

2. निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं आठ वाक्यों को मानक वर्तनी के आधार पर शुद्ध करके लिखिए : [8]

- (1) बाघ और बकरी एक घाट पानी पीती है ।
- (2) गुरु के ऊपर श्रद्धा रखो ।
- (3) उसने गाने की कसरत की ।
- (4) साहित्य और जीवन का घोर सम्बन्ध है ।
- (5) पति-पत्नी के झगडे का हेतु क्या हो सकता है ?
- (6) मुझे ईश्वर पर आत्मविश्वास है ।
- (7) देश की वर्तमान अवस्था अच्छी नहीं है ।
- (8) मेरा होश उड गए ।
- (9) उसने मुझे मुंबई बुलाई ।
- (10) सडक में भारी भीड़ लगी है ।

3. (अ) निम्नलिखित परिच्छेद का एक-तिहाई शब्दों में सार-लेखन कर उचित शीर्षक दीजिए : [6]

यह एक भारी गलतफहमी है कि कम्प्यूटर की भाषा अंग्रेजी है और लिपि रोमन । एक ऐतिहासिक संयोग हुआ कि कम्प्यूटर का विकास सर्वप्रथम ऐसे देशों में हुआ जिनकी भाषा रोमन लिपि पर आधारित थी किन्तु इस बात का कोई तकनीकीकरण नहीं है कि रोमन लिपि या अंग्रेजी भाषा कम्प्यूटर के लिए आदर्श मानी जाये । देवनागरी लिपि एक वैज्ञानिक लिपि है । भारतीय भाषाएँ विश्व की अनेक भाषाओं की तुलना में वाक्य-विज्ञान, ध्वनि-विज्ञान, रैखिक दृष्टि से अधिक सुनियोजित है । अमरीकी वैज्ञानिक श्री रिच ब्रिग्स की यह धारणा है कि संस्कृत भाषा कम्प्यूटर प्रोग्राम की दृष्टि से आदर्श भाषा है । इसलिए देवनागरी लिपि में कम्प्यूटर पर कार्य करना कठिन नहीं है ।

(आ) निम्नलिखित पत्रों में से किन्हीं दो पत्रों के प्रारूप तैयार कीजिए : [10]

- (1) सार्वजनिक ग्रंथालय, सोलापूर से श्री दत्तात्रय मालपाठक, सोलापूर ग्रंथप्रदर्शनी के उद्घाटन समारंभ के लिए ज्ञानपीठ पुरस्कार प्राप्त श्रेष्ठ कवि, लेखक, समीक्षक मा. भालचन्द्र नेमाडे जी को निमंत्रण-पत्र भेजते हैं ।
- (2) मोहन गणेश देशपांडे, सदाशिव पेठ, पुणे से स्वास्थ्य अधिकारी, पुणे महानगर निगम, पुणे को सार्वजनिक शौचालय से फैल रही गंदगी के बारे में शिकायत-पत्र लिखते हैं ।
- (3) अमोल/अनामिका शर्मा, चावडी रोड हरियाणा से नेहरू महाविद्यालय, हरियाणा के प्रधानाचार्य को संस्कृत विषय के लिए प्राध्यापक पद हेतु 'आवेदन-पत्र' लिखता/लिखती है ।

4. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [10]

- (1) रक्तदान का विज्ञापन
- (2) बेटी बचाव अभियान का विज्ञापन
- (3) गाँव में लगे मेले का विज्ञापन
- (4) गृहोपयोगी वस्तुओं की प्रदर्शनी का विज्ञापन.

(आ) निम्नलिखित मराठी अथवा अंग्रेजी परिच्छेद का अनुवाद कीजिए : [6]

भर माथ्यावर सूर्य तळपत असताना गावकऱ्यांनी आमच्या घरावर हल्ला केला. आमचं घर खाऊनपिऊन सुखी होतं. मोठा भाऊ जिल्हात नोकरी करीत होता. दोघे बसस्टँड जवळ हॉटेल ही चालवीत होते. वडील ग्रामपंचायतीचे सदस्य होते. मी कॉलेज करीत होतो. आमच्या कुटुंबाचं स्वयंपूर्ण वागणं गाववाल्यांना बघवत नव्हतं गावातल्या भांडणतंय्यात आमचं घर भाग घ्यायचं, हॉटेल व्यवसायामुळं हातात पैसा खेळायचा. गावाच्या राजकारणात ही आम्ही लक्ष घालत होतो. हे लोकांना आवडायचं नाही, या वेळी वडिलांना सरपंचपद मिळावं म्हणून आम्ही डाव खेळत होतो.

अथवा

Many people sacrificed their lives and became Martyrs for the cause of Independence. Many more freedom fighters have spent a considerable amount of their life time in prisons for this cause. Before independence, Britishers ruled Indians. At that time Indians were not free to express their thoughts. They had to pay taxes to the Britishers. Indians led by Mahatma Gandhi opposed tax on salt; as it was used by the poorest of the poor. Their efforts led to Independence.

5. (अ) निम्नलिखित लघूत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं **तीन** के उत्तर लिखिए : [12]
- (1) प्रयोजनमूलक हिंदी के विविध कार्यक्षेत्रों का परिचय दीजिए ।
 - (2) अनुवाद का अर्थ एवं स्वरूप स्पष्ट कीजिए ।
 - (3) पत्र-लेखन के प्रकारों का परिचय दीजिए ।
 - (4) लिखित भाषा और मौखिक भाषा का अन्तर स्पष्ट कीजिए ।
- (आ) निम्नलिखित विषयों में से किन्हीं **चार** पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]
- (1) जनसंचार का स्वरूप और महत्व
 - (2) अनुवादक के गुण
 - (3) मानक लिपि का अर्थ और महत्व
 - (4) प्रयोजनमूलक की उपयोगिता
 - (5) सार-लेखन का स्वरूप
 - (6) देवनागरी लिपि की विशेषताएँ ।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
-------------	--

[4901]-111

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

PERSIAN

General Paper I

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text :— Aks-e-Farsi.

N.B. :—(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

1. Define and illustrate any *five* of the following :

[10]

تجاہل عارفانہ (۱)

تجنیس زائد (۲)

سوال و جواب (۳)

صنعت ایہام (۴)

تجنیس تام (۵)

تجنیس مزیل (۶)

2. Write short notes on any *two* of the following :

[10]

قصیدہ (۱)

قطعہ (۲)

نظم (۳)

رباعی (۴)

P.T.O.

3. (A) Reproduce on any *one* story of the following : [10]

(۱) حکایت صلہ برحی

(۲) حکایت میراث پیغمبران

(۳) حکایت شاہ وگدا

(B) Write short notes on any *two* of the following : [12]

(۱) مرزا غالب

(۲) شیخ سعدی

(۳) نظامی گنجوی

4. Explain in Persian or translate and explain into English, Urdu or Marathi any *ten* couplets of the following : [20]

(۱) خرد را تو روشن بصر کرده

چراغِ هدایت تو به کرده

(۲) آئینه سکندر جام است بنگر

تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دارا

(۳) تاز دیوانم که سرمست سخن خواهد شدن

ایں می از قحطِ حریداری کهن خواهد شرون

- (۴) بعد چوں رخت زد دنیا بستم
باز در راه شامشستم
- (۵) حرمتِ مادری از یاد بزد
خیره از باده و دیوانه زنگ
- (۶) پرش را بمتقار خارید و گفت
که من آنچه گوئی ندارم شکفت
- (۷) چه دادی جز یکی درهم که خواهی
بهشت و نعمت ارض و سما را
- (۸) که ای پزمرده روز کامرانی است
بهار و باغ را فصل جوانی است
- (۹) دکان کید بر و جای دیگری بکشای
فروش نیست در آنجا که من دکان دارم
- (۱۰) فتنه هایم در این دیر کهن
فتنه ها در خلوت و در انجمن
- (۱۱) قدم من بسعی پیشترست
پس چرا عزت نو پیشترست
- (۱۲) مطلب گر تو انگری خواهی
جز قناعت که دولت است هنی

5. (A) Translate any two passages of the following : [10]

(۱) پادشاہ را لازم است کہ در ہمہ حال رسم لوکل فرونگذارد تا عنایتِ الہی کارہائے او را چنانکہ باید و شاید بر آوردہ اند کہ روزے پادشاہے از عالمے پرسید کہ نصرت اہل ایمان در چند چیزست گفت درد و چیز، یکے در ادائے نماز و دیگر توکل بر کرم کار ساز۔

(۲) آوردہ اند کہ سپاہِ دشمن بسیار بود۔ و اینان اندک۔ جماتے آہنگ گریز کردند۔ پس نعرہ بزد و گفت، ای مردان! بکشید۔ تا جامہء زنان پوشید! سواراں را بگفتن او تہور زیادہ گشت۔ و یکبار حملہ بردند۔ شنیدم کہ ہم در آں روز بردشمن ظفر یافتند۔

(۳) روز سوم باز لنبک نزد بہرام رفت و گفت : امر و نیز مہمان من باش، بہرام پذیرفت و در خانہ ماند، لنبک بہ بازار رفت و مشک را نزد پیر مردی گروگان گذاشت و گوشت و ناننی خرید و شادماں برگشت و در فراہم آوردن غذا از بہرام یاری خواست، بہرام گوشت راستاند و آتش نہاد، باز غذا خوردند و بہ یاد شہنشاہ جام می برگرفتند۔

(B) Translate the unseen English passage into Persian *or* Marathi
or Urdu : [8]

The teacher of all nations have said to the world 'Think good'
for by thinking good of everybody and everything we
experience harmony within wrong thinking brings discomfort
to the mind. Then why think wrong ? Good thinking, like good
cricket, comes with practice.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-112

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

SANSKRIT

G-1 : Surabharati (सुरभारती)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

1. 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा : [16]

Translate each any two from 'A' and 'B' Section into Marathi or English.

'अ' विभाग

Section 'A'

- (i) इदानीं त्वमेनं भक्षयित्वा पथ्यं कुरु । प्रभातेऽन्यदुपार्जयिष्यामि । सा प्राह—“भोः कान्त, त्वया बालकोऽयमिति मत्वा न व्यापादितः । तदहं कथमेनं स्वोदरार्थं व्यापादयामि” । उक्तं च—

अकृत्यं नैव कर्तव्यं प्राणत्यागेऽपि संस्थिते ।

न च कृत्यं परित्याज्यमेष धर्मः सनातनः ॥

P.T.O.

- (ii) स होवाच । न वा अरे पत्युः कामाय पतिः प्रियो भवत्यात्मनस्तु कामाय पतिः प्रियो भवति । न वा अरे जायायै कामाय जाया प्रिया भवत्यात्मनस्तु कामाय जाया प्रिया भवति । न वा अरे पुत्राणां कामाय पुत्राः प्रिया भवन्त्यात्मनस्तु कामाय पुत्राः प्रियाः भवन्ति । न वा अरे वित्तस्य कामाय वित्तं प्रियं भवत्यात्मनस्तु कामाय वित्तं प्रियं भवति ।
- (iii) स्वामिनः उदतिष्ठन् । तेषां मुखं दिदीपे । तेषां दर्शनमात्रेण सर्वं सभागृहं निःशब्दम् अभवत् । तं विशालं जनसागरम् एकेनैव दृष्टिक्षेपेण कवलीकुर्वद्भिः स्वामिभिः देवीं सरस्वतीं ध्यात्वा वक्तुम् उपक्रान्तम् —

Sisters and Brothers of America !

‘ब’ विभाग

Section ‘B’

- (i) रत्नैः स्त्रीभिस्तथा गोभिर्धनैर्बहुविधैरपि
निदर्शनैश्च बहुभिः कुण्डलेप्सु पुरन्दरः ।
यदि दास्यसि कर्णं त्वं सहजे कुण्डले शुभे ।
आयुषः प्रक्षयं गत्वा मृत्योर्वशमुपैष्यसि ॥
- (ii) प्रमाणं भवाब्धेरिदं मामकानां
नितम्बः कराभ्यां धृतो येन तस्मात् ।
विधातुर्वसत्यै धृतो नाभिकोशः
परब्रह्मलिङ्गं भजे पाण्डुरङ्गम् ॥
- (iii) लब्धास्पदोऽस्मीति विवादभीरो
स्तितिक्षमाणेन परेण निन्दाम् ।
यस्यागमः केवलजविकायै
तं ज्ञानपण्यं वणिजं वदन्ति ॥

2. (i) कालिदासाचा जीवन, काळ व कार्य यावर थोडक्यात टिप लिहा. [16]

Write a short note on the life and works of 'कालिदास' ?

किंवा

(Or)

(ii) नवीन गाव वसविण्यासंदर्भातील कौटिल्याचे विचार स्पष्ट करा. [16]

Explain कौटिल्या's views regarding the settlements a new town.

3. (i) 'हेमन्तवर्णनम्' या पाठाचे रसग्रहण करा. [16]

Appreciate the lesson 'हेमन्तवर्णनम्.'

किंवा

(Or)

(ii) व्याघ्रीने केलेले माणसाचे वर्णन स्पष्ट करा. [16]

Vyaghris description of Man.

4. 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा : [16]

Explain with reference to the context any *two* from Section A and B :

'अ' विभाग

Section 'A'

(i) आत्मनि खल्वरे दृष्टे श्रुते मते विज्ञात इदं सर्वं विदितम् ।

(ii) ननु अहमेव ब्राह्मणस्य जीवितसंशयनिमित्त जाता ।

(iii) अरिजनेन सह तनिमानमभजत मध्यभागः ।

'ब' विभाग

Section 'B'

(i) न मे कीर्तिः प्रणश्यते त्रिषु लोकेषु विश्रुता ।

(ii) परब्रह्मलिङ्गम् भजे पाण्डुरङ्गम् ।

(iii) तं ज्ञानपण्यं वणिजं वदन्ति ।

5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

[16]

Write short notes on any *two* of the following :

(i) 'मैत्रेयी' पाठातील मैत्रेयी-याज्ञवल्क्य संवाद

'मैत्रेयी' from the lesson मैत्रेयी-याज्ञवल्क्य संवाद: ।

(ii) 'जनपदनिवेशः' या पाठाची प्रस्तावना.

Explain the introduction of जनपदनिवेशः

(iii) हेमन्तऋतूची कोणती वैशिष्ट्ये लक्ष्मणाने रामाला सांगितली ?

Explain the 'features of हेमन्तऋतु' told by लक्ष्मण to राम.

(iv) कालिदासाचे शिक्षणविषयक विचार स्पष्ट करा.

Kalidasa's views on best teacher.

Total No. of Questions—8]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-113

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

ARDHAMĀGADHĪ (Prakrit)

प्राकृत गद्यपद्यवेचे (क्रमांक 5)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

गद्यविभाग

1. Translate into English or Marathi any two of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा :

(i) तेण गोहेण सो दिट्टो। पच्छ सो चिंतेइ, 'किं मज्झ बहुएण परिभमिएण ? एयं चेव ओलगगामि। तस्संतियं गंतूण तेण भण्णइ, अहं मंद-भग्गो, दोगच्चेण कयत्थिओ, अम्ह सरणमागओ ता तुम्ह पसाएण अहं एवं चेव भोगे भुंजामि।' सिद्ध-पुरिसेण चिंतियं, 'अहो! एस वरासो अईव दारिद्द-दुहक्कंतो। दुहियाण वच्छल। हवंति महा-पुरिसा।

(ii) सो वि हत्थी तं रमणिं मोत्तूण रोस-वस-वियारिय-लोयणो पसारिय-घोर-करो तडुविय-कण्णो झत्ति तयभिमुहं पधाविओ। कुमारेण वि संपिंडिरुण उवरिल्लं पक्खित्तं तदभिमुहं। हत्थिणा वि निब्भरामरिस-पराहीणेण घेतूण तं पक्खित्तं गयणे। निवडियं तं धरणीए। जाव हत्थी तं घेतुं तत्थ पिरणमइ, ताव दच्छत्तणओ समारूहिय गंडत्थलम्मि निबद्धमासणं कुमारेण।

P.T.O.

(iii) तओ पभाए पसेणइस्स सो उवणीओ। राइणा पुच्छिओ। तेण कहिओ सब्भावो। राइणा भणियं “जं मग्गसि तं देमि।” सो भणइ “चिंतिउं मग्गामि।” राइणा “तह” त्ति भणिए असोग वणियाए चिंतिउमारद्धो—“दोहिं मासेहिं वत्थाभरणाणि न भविस्संति, ता सुवण्ण-सयं मग्गामि। इमेण वि भवण-जाण-वाहणाइं न भविस्संति, ता सहस्सं मग्गामि।

2. Explain with reference to the context any *two* of the following :[8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

- (i) लाभा लाभो पवड्डइ।
- (ii) धम्मपरस्स मुहुत्तो वि दुल्लहो किं पुण तिरत्तं य।
- (iii) किदं मए भेअणं भट्टिणो रहस्स-दुग्गस्स।

3. Tell the cleverness of संब with the help of संब-सुभाणूणं पणियं. [16]

संब-सुभाणूणं पणियं या पाठाच्या आधारे संबाचे चातुर्य सांगा.

Or/अथवा

How has the author established the importance of ‘अभयदान’ ?

अभयदानाचे महत्त्व लेखकाने कसे प्रतिपादित केले आहे ?

4. Write a short note on any *one* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर संक्षिप्त टीप लिहा :

- (i) केवलनाण
- (ii) देवपालकहा.

पद्यविभाग

5. Translate into English *or* Marathi any *two* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा :

(i) कत्तो वि तप्पउत्तिं अलहंतो सो वि भणइ फुडमेयं।

“कक्कुड-पउत्ति-कहगस्स देमि दीणारवीसं”ति॥

तं सोउं धण-लुद्धा चंडाइ सयज्झिया कह वि मुण्डिं।

चवला नाम तलारस्स अग्गओ अक्खए एवं॥

(ii) अह पणइणि-परिकिण्णो थुव्वंतो तह य मागह-सएहिं।

वर-तरुणि-संपउत्तेहिं नाडएहिं च गिज्जंतो॥

अच्छमि विलसमाणो अच्छरसा-परिगओ धणवइव्व।

तालायर-माहण-भिक्षुयाण दाणं पयच्छमि॥

(iii) पासेसु चामराइं उवरिं छत्तं स-मोत्तिओऊलं।

पुरओ य महातूरं वज्जइ घण-सरिस-निग्घोसं॥

लीलाए संचरंती नियंति तं पत्थिवा अणिमिसच्छ।

उम्माइया खणेणं बहवे आयल्लयं पत्ता॥

6. Explain with reference to the context any *two* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

(i) स-कम्म-बीओ अवसो पयाइ परं भवं सुंदरं पावगं वा।

(ii) ताणँ तुमं साणुराओ सि।

(iii) इय सव्वं भंगुरं मुणध।

7. Explain the characteristics of good and bad people. [16]

सज्जन व दुर्जनांचे गुणविशेष उलगडून सांगा.

Or/अथवा

Tell the story of *two* boons obtained by 'केगई' with the help of 'केगईए सयंवरो'.

'केगईए सयंवरो' या पाठाच्या आधारेने 'केगई' ला मिळालेल्या दोन वरांची हकीकत सांगा.

8. Write a note on any *one* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर टीप लिहा :

(i) धूर्तख्यान

(ii) Cleverness of the minister.

मंत्र्याची हुशारी.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-114

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

PALI KUSUMĀNJALI

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English *or* Marathi (any two) : [16]

इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणतेही दोन) :

(1) “तिस्सो इमा, भिक्खवे, निस्सरणिया धातुयो । कतमा तिस्सो ? कामानमेतं निस्सरणं यदिदं नेक्खम्मं, रूपानमेतं निस्सरणं यदिदं आरुप्पं, यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्घुतं पटिच्चसमुप्पन्नं निरोधो तस्स निस्सरणं—इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो निस्सरणिया धातुयो” ति । एतमत्थं भगवा अवोच । तत्थेतं इति वुच्चति—

“कामनिस्सरणं जत्वा, रूपानञ्च अतिक्कमं ।

सब्बसङ्खारसमथं, फुसं आतापि सब्बदा ॥”

“स वे सम्मद्दसो भिक्खु, यतो तत्थ विमुच्चति ।

अभिज्जावोसितो सन्तो, स वे योगातिगो मुनी”ति ॥

(2) “यो च मेत्तं भावयति, अप्पमाणं पटिस्सतो ।

तनू संयोजना होन्ति, पस्सतो उपधिक्खयं ॥”

“एकम्मि चे पाणमदुट्टुचित्तो, मेत्तायति कुसलो तेन होति ।

सब्बे च पाणे मनसानुकम्पं, पहूतमरियो पकरोति पुज्जं ॥”

“ये सत्तसण्डं पथविं विजित्वा, राजिसयो यजमानानुपरियगा ।

अस्समेधं पुरिसमेधं, सम्मापासं वाजपेय्यं निरग्गळं ॥

P.T.O.

- (3) अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच—“आयस्मा, भन्ते’ नन्दो भगवतो भाता मातुच्छापुत्तो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति । भगवतोपि खो जाणं उदपादि—“नन्दो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति ।

2. Translate into English or Marathi (any two) : [16]

इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणतेही दोन) :

- (1) “परिपुण्णकायो सुरुचि, सुजातो चारुदस्सनो ।
सुवण्णवण्णोसि भगवा, सुसुक्कदाठोसि वीरियवा ॥”
“नरस्स हि सुजातस्स, ये भवन्ति वियञ्जना ।
सब्बे ते तव कायस्मिं, महापुरिसलक्खणा ॥”
“पसन्ननेत्तो सुमुखो, ब्रहा उजु पतापवा ।
मज्झे समणसङ्घस्स, आदिच्चोव विरोचसि ॥”
“कल्याणदस्सनो भिक्खु, कञ्चनसन्निभत्तचो ।
किं ते समणभावेन, एवं उत्तमवण्णिनो ॥”
- (2) “गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं,
सम्पस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।
गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा,
धम्मे सति ब्राह्मण वुत्तिरेसा ॥”
“अञ्जेन च केवलिनं महेसिं,
खीणासवं कुक्कुच्चवूपसन्तं ।
अन्नेन पानेन उपट्ठहस्सु,
खेत्तञ्चि तं पुञ्जपेक्खस्स होती” ति ॥

- (3) तं सद्दं सुत्वा तुरितमवसरी सो, सुद्धोदनस्स तद भवनं उपाविसि ।
 निसज्ज तत्थ इदमवोचासि सक्खे, “कुहिं कुमारो अहमपि दट्टुकामो” ॥
 ततो कुमारं जलितमिव सुवण्णं, उक्कामुखेव सुकुसलसम्पहट्टं ।
 ददल्लमानं सिरिया अनोमवण्णं, दस्सेसु पुत्तं असितव्हयस्स सक्खा ॥
 दिस्वा कुमारं सिखिमिव पज्जलन्तं, तारासभं व नभसिगमं विसुद्धं ।
 सूरियं तपन्तं सरदरिवब्भमुत्तं, आनन्दजातो विपुलमलत्थ पीतिं ॥
 अनेकसाखच्च सहस्समण्डलं, छत्तं मरू धारयुमन्तलिक्खे ।
 सुवण्णदण्डा वीतिपतन्ति चामरा, न दिस्सरे चामरछत्तगाहका ॥

3. Explain with reference to the context (any four) : [16]

संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा (कोणतेही चार) :

- (1) दिवा तपति आदिच्चो, रत्तिमाभाति चन्दिमा ।
 सन्नद्धो खत्तियो तपति, ज्ञायी तपति ब्राह्मणो ।
 अथ सब्बमहोरत्तिं, बुद्धो तपति तेजसा ॥
- (2) ‘इतिपि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो
 पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ति ।
- (3) “सो बोधिसत्तो रतनवरो अतुल्यो, मनुस्सलोके हितसुखत्थाय जातो ।
 सक्खान गामे जनपदे लुम्बिनेय्ये, तेनम्ह तुट्ठा अतिरिव कल्यरूपा ॥”
- (4) “अनभिरतो अहं, आवुसो, ब्रह्मचरियं चरामि; न सक्कोमि ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं,
 सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी” ति ।
- (5) “यो न हन्ति न घातेति, न जिनाति न जापये ।
 मेत्तंसो सब्बभूतेसु, वेरं तस्स न केनची” ति ॥
- (6) “एदिसो धम्मो, नेदिसो धम्मो; नेदिसो धम्मो, एदिसो धम्मो” ति ।

4. Answer any *one* of the following questions : [16]

खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

(1) Critically appreciate brāhmanavagga.

ब्राह्मणवग्गाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

(2) Write an essay on Sundarikasutta.

सुन्दरिकसुत्त या विषयावर सविस्तर निबंध लिहा.

5. Write a detailed notes on any *two* : [16]

खालीलपैकी कोणत्याही **दोहों**वर सविस्तर टिपा लिहा :

(1) उत्तमपुरिसो

(2) कल्याणधम्मो

(3) नाळकसुत्त

(4) सेलसुत्त ।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
----------	--

[4901]-115

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

ARABIC

General Paper I

(Prose, Poetry, Grammar)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English or Urdu or Marathi any two of the following passages : [20]

(الف) ”أَنَا أَرْكَبُ الدَّرَاجَةَ وَأَذْهَبُ إِلَى الْجَنِينَةِ مَسَاءً، أَتْرُكُ الدَّرَاجَةَ عِنْدَ الشَّجَرَةِ وَأَسْبِحُ فِي الْبُرُكَةِ وَأَفْرَحُ - أَنْتِ تَدْخُلِ الْفَصْلَ الْآنَ وَتَفْتَحِ الْكِتَابَ وَتَقْرَأِ الدَّرْسَ وَتَكْتُبِ الْأَمْلَاءَ وَتَسْمَعُ كَلَامَ الْأُسْتَاذِ - سَلْمَى تَدْخُلُ الْمَطْبَخَ وَتَغْسِلُ الْإِنَاءَ وَتَطْبَخُ الطَّعَامَ، سَعَادُ تَذْهَبُ إِلَى مَدْرَسَةِ الْبَنَاتِ وَتَقْرَأُ الْعَرَبِيَّةَ وَالْأُرْدِيَّةَ وَالْقُرْآنَ وَالْحَدِيثَ، وَتَكْتُبُ الدَّرْسَ -“

(ب) ”رَأَيْتُ هَيْلَالَ رَمَضَانَ يَوْمَ السَّبْتِ فَرِحْتُ بِرُؤْيَا الْهَيْلَالِ وَصُمْتُ يَوْمَ الْأَحَدِ، وَمَا تَعَبْتُ - قَالَ لِي وَالِدِي يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ : هَلْ أَنْتِ صَائِمَةٌ يَا مَاجِدُ الْيَوْمَ ؟ قُلْتُ نَعَمْ يَا أَبِي، وَأَصُومُ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - كُلَّ يَوْمٍ، فَرِحَ

P.T.O.

وَالِدِي، وَدَعَالِي بِالْخَيْرِ وَقَالَ : هَذَا الشَّهْرُ شَهْرٌ مُبَارَكٌ، شَهْرٌ خَيْرٌ
وَبَرَكَةٌ، شَهْرٌ صَدَقَةٌ وَعِبَادَةٌ - فِيهِ لَيْلَةٌ مُبَارَكَةٌ، هِيَ لَيْلَةُ الْقُدْرِ، وَهِيَ خَيْرٌ
مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، فِيهَا نَزَلَ الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ -“

(ج) ”هَذِهِ جُنَيْنَةٌ حَامِدٍ - هَذَا سُورُ الْجُنَيْنَةِ - هَذَا بَابُ الْجُنَيْنَةِ - فِي جُنَيْنَةِ
حَامِدٍ : شَجَرُ وُرْدٍ، زَهْرٌ، بَرَكَةٌ، سَمَكَةٌ - هَذَا نَهْرُ الْجُنَيْنَةِ - هَذَا
بُسْتَانِي الْجُنَيْنَةِ - ذَلِكَ وَكْدُ الْبُسْتَانِي - هَذِهِ شَجَرَةٌ وَرْدٍ - تِلْكَ شَجَرَةٌ
تُضَاحٍ - هَذِهِ زَهْرَةٌ بِنَفْسَجٍ - تِلْكَ زَهْرَةٌ فُلٍّ - هَذِهِ بَرَكَةٌ الْجُنَيْنَةِ - تِلْكَ
سَمَكَةُ الْبَرَكَةِ - جُنَيْنَةٌ حَامِدٍ كَبِيرَةٌ - بَابُ الْجُنَيْنَةِ مَفْتُوحٌ - بُسْتَانِي
الْجُنَيْنَةِ نَشِيطٌ - سُورُ الْجُنَيْنَةِ مُرْتَفَعٌ -“

2. Explain any five of the following couplets :

[15]

(١) اجْعَلِ الْيَوْمَ سَعِيدًا

وَكَثِيرَ الْبَرَكَاتِ

(٢) وَأَعْنِي فِي دُرُوسِي

وَأَدَاءِ الْوَاجِبَاتِ

(٣) وَأَنْبَرُ عَقْلِي وَقَلْبِي

بِالْعُلُومِ النَّافِعَاتِ

(٤) وَأَحْمِنِي وَأَحْمِ بِلَادِي

مِنْ سُرُورِ الْحَادِثَاتِ

(٥) رَبِّي رَبِّي

نَوَّرْ دَرْبِي

(٦) طَهِّرْ قَلْبِي

وَأَقْبِلْ تَوْبِي

(٧) أَنْتَ الْخَالِقُ

أَنْتَ الرَّازِقُ

(٨) اغْفِرْ ذَنْبِي

وَاسْتُرْ عَيْبِي

3. Define with examples any two of the following topics : [10]

(١) حُرُوفُ الْهَجَاءِ

(٢) الضَّمَائِرُ

(٣) الْمُبْتَدَأُ وَالْخَبَرُ

(٤) أَجْزَاءُ الْكَلِمَةِ

4. Explain any two of the following topics :

[15]

(١) الشُّعْرُ الْجَاهِلِيُّ

(٢) الْمُعَلَّقَاتُ

(٣) حَسَّانُ ابْنِ ثَابِتٍ

(٤) أَهْمِيَّةُ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ

5. (A) Translate into English any five of the following sentences : [10]

(١) اَلتَّلْمِيذُ ذَاهِبٌ اِلَى الْمَدْرَسَةِ -

(٢) ذَلِكِ الْمُدْرِسُ مَشْغُولٌ -

(٣) هَلْ اَخَذَكَ اِلَى الْمَكْتَبِ -

(٤) هُوَ ذَاهِبٌ اِلَى بَيْتِ صَدِيقِهِ -

(٥) اَلْبِنْتُ جَالِسَةٌ عَلَى الْكُرْسِيِّ -

(٦) لَوْ سَيَّارَتِهِ جَمِيلٌ -

(٧) وَالِدِي عَامِلٌ فِي عُرْفَتِهِ -

(٨) عَلَيَّ رَاجِعٌ مَعَ فَاطِمَةَ

(B) Translate into Arabic any *five* of the following sentences : [10]

- (1) In the fridge there is an apple.
- (2) On the window there is a curtain.
- (3) His office is far from his home
- (4) She is busy in her office.
- (5) This bus is going to the college.
- (6) The chair is comfortable.
- (7) He took him to the school.
- (8) The girl is sitting on the chair.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-116

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016
ECONOMICS

G-1 : Indian Economy Problems and Prospects
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State the Human Development Index.
- (2) State the causes of decreasing death rate of population.
- (3) State the concept of poverty line.
- (4) State the meaning of Privatisation.
- (5) State the objectives of Planning.
- (6) Explain the concept of water management.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the major issues of development in India.
- (2) State the causes of poverty in India.
- (3) State the problems of small scale industry.
- (4) State the objectives of 12th Five Year Plan.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Explain the causes of growing population in India.
- (2) Explain the role of cooperative in economic development in Maharashtra.

P.T.O.

4. Write short notes on any four :

[20]

- (1) Sex composition
- (2) Per Capita Income
- (3) SEZ
- (4) Information Technology
- (5) Industrial Labour
- (6) Regional Imbalance.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (1) मानवी विकास निर्देशांक.
- (2) भारतातील घटत्या मृत्यूदराची कारणे सांगा.
- (3) दारिद्र्य रेषेची संकल्पना सांगा.
- (4) खासगीकरण म्हणजे काय ?
- (5) नियोजनाची उद्दिष्टे सांगा.
- (6) जल-व्यवस्थापन ही संकल्पना स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) भारतातील विकासाबाबत प्रमुख समस्या स्पष्ट करा.
- (2) भारतातील दारिद्र्याची कारणे सांगा.
- (3) लघु उद्योगांच्या समस्या सांगा.
- (4) बाराव्या पंचवार्षिक योजनेची उद्दिष्टे सांगा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) भारतातील लोकसंख्या वाढीची कारणे स्पष्ट करा.
- (2) महाराष्ट्राच्या आर्थिक विकासात सहकाराची भूमिका स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) स्त्री-पुरुष प्रमाण
- (2) दरडोई उत्पन्न
- (3) सेझ
- (4) माहिती तंत्रज्ञान
- (5) औद्योगिक कामगार
- (6) प्रादेशिक असमतोल.

G-1 : Agricultural Economics

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (*any four*) : [20]

- (1) State the role of Agriculture in Economic Development.
- (2) State the advantages of green revolution.
- (3) State the Model Act of Agricultural Marketing 2007.
- (4) State the type of Agricultural labour.
- (5) Explain the types of Irrigation.
- (6) Explain the role of Micro-finance.

2. Answer the following questions in **200** words each (*any two*) : [20]

- (1) Explain the changes in cropping pattern.
- (2) State the causes of farmer's suicide.
- (3) Explain the sources of Agricultural Finance.
- (4) State the remedies of Drought.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) What is meant Agricultural Productivity ? State the causes of low productivity of Indian Agriculture.
- (2) State the impact of WTO on Indian Agriculture sector.

4. Write short notes on any four : [20]

- (1) Concept of Agricultural Economics
- (2) Organic Farming
- (3) Minimum Wages Act
- (4) Drip Irrigation
- (5) Patent Policy
- (6) National Rural Employment Guaranty Scheme.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) आर्थिक विकासात शेती क्षेत्राची भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) हरित क्रांतीचे फायदे सांगा.
- (3) कृषी विपणन मॉडेल अॅक्ट 2007 स्पष्ट करा.
- (4) शेतमजुरांचे प्रकार सांगा.
- (5) जल सिंचनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (6) सूक्ष्म-वित्त पुरवठ्याची भूमिका स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) पीक पद्धतीतील बदल स्पष्ट करा.
- (2) शेतकऱ्यांच्या आत्महत्यांची कारणे सांगा.
- (3) कृषी वित्त पुरवठ्याचे स्रोत सांगा.
- (4) दुष्काळ निवारण्यासाठी उपाययोजना सांगा.

3. खालील कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) शेतीची उत्पादकता म्हणजे काय ? भारतीय शेतीची उत्पादकता कमी असण्याची कारणे सांगा.
- (2) जागतिक व्यापार संघटनेचे भारतीय कृषी क्षेत्रावर झालेले परिणाम सांगा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) कृषी अर्थशास्त्राची संकल्पना
- (2) सेंद्रिय शेती
- (3) किमान वेतन कायदा
- (4) ठिबक सिंचन
- (5) बौद्धिक संपदा धोरण (पेटंट)
- (6) राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-117

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

POLITICAL SCIENCE

G-1 : (Indian Government and Politics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

- (1) Formation of Constituent Assembly
- (2) Features of Ministers Council
- (3) Hindu Communalism
- (4) Social Directive Principles
- (5) Role of Governor
- (6) Issues of Development.

2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]

- (1) Explain President's power and functions.
- (2) Explain the Fundamental Rights of Indian Constitution.
- (3) Explain the structure, power and functions of Lok Sabha.
- (4) Explain structure, power and functions of High Court.

3. Attempt any *one* question (in **400** words) : [20]

- (1) Explain the salient features of the Indian Constitution.
- (2) Explain the structure, power and functions of Election Commission.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Right to Freedom (Article 19 to 22)
- (2) Law making process
- (3) Role of Prime Minister
- (4) Voting Behaviour
- (5) Religion and Politics
- (6) Importance of Preamble of Indian Constitution.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

- (1) घटना समितीची निर्मिती
- (2) मंत्रीमंडळाची वैशिष्ट्ये
- (3) हिंदु जमातवाद
- (4) सामाजिक मार्गदर्शक तत्त्वे
- (5) राज्यपालांची भूमिका
- (6) विकासाचे प्रश्न.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दांत) : [20]

- (1) राष्ट्रपतीचे अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
- (2) भारतीय राज्यघटनेतील मुलभूत घटक स्पष्ट करा.
- (3) लोकसभेची रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
- (4) उच्च न्यायालयाची रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दांत) : [20]
- (1) भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (2) निवडणुक आयोगाची रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) स्वातंत्र्याचा हक्क (कलम 19 ते 22)
 - (2) कायदा निर्मिती प्रक्रिया
 - (3) पंतप्रधानाची भूमिका
 - (4) मतदार वर्तन
 - (5) धर्म व राजकारण
 - (6) भारतीय राज्यघटनेच्या सरनाम्याचे महत्व.

G-1 : (Modern Indian Political Thought)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]
 - (1) Justice Ranade's views on British rule
 - (2) Nationalism of Tilak
 - (3) Meaning of Satyagraha of Mahatma Gandhi
 - (4) Savarkar's view on religion
 - (5) State socialism of Dr. Ambedkar
 - (6) Abul Kalam's views on religion.

2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]
 - (1) Justice Ranade's thought on social reforms.
 - (2) Discuss the thought of M. Phule on radical liberalism.
 - (3) Dr. Ambedkar's views on social democracy.
 - (4) Abul Kalam's thought on Islam.

3. Attempt any *one* question (in **400** words) : [20]
 - (1) Explain Mahatma Gandhi's concept of Satyagraha.
 - (2) Explain the theory of Hindutva of Savarkar.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]
 - (1) Critique of M. Phule of moneylending

- (2) Tilak's concept of Swarajya
- (3) Dr. Ambedkar's views on caste system
- (4) Radical Humanism
- (5) Abul Kalam on Nationalism
- (6) Pan-Islamism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]
 - (1) न्या. रानडे यांचे ब्रिटिश शासनाविषयक विचार
 - (2) टिळकांचा राष्ट्रवाद
 - (3) म. गांधीजीच्या सत्याग्रहाचा अर्थ
 - (4) सावरकरांचे धर्मविषयक विचार
 - (5) आंबेडकरांचे राज्य समाजवादविषयक विचार
 - (6) अबुल कलाम यांचे धर्मविषयक विचार.
2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दांत) : [20]
 - (1) न्या. रानडेचे सामाजिक सुधारणाविषयक विचार स्पष्ट करा.
 - (2) म. फुलेचे मुळगामी उदारमतवादी विचारांची चर्चा करा.
 - (3) आंबेडकरांचे सामाजिक लोकशाही संबंधीची मते.
 - (4) अबुल कलाम यांचे इस्लामविषयक विचार स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दांत) : [20]
- (1) म. गांधीची सत्याग्रहाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (2) सावरकरांचा हिंदुत्वाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
- (1) म. फुलेंची सावकारी प्रथेवरील टिका
 - (2) टिळकांची 'स्वराज्य' संकल्पना
 - (3) आंबेडकरांचे जातीव्यवस्थेबाबतचे विचार
 - (4) मूलगामी मानवतावाद
 - (5) अबुल कलामाचा राष्ट्रवाद
 - (6) पॅन-इस्लामीझम.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-118

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

HISTORY

G-1 : Chhatrapati Shivaji and His Times (1630-1707)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Give an account of the sources of Foreign traveller to study Chh. Shivaji and his times.
- (2) Discuss the concept of Maharashtra Dharm.
- (3) Explain the relation between Chh. Sambhaji and Akbar.
- (4) State the contribution of Santaji Ghorpade in Maratha war of Independence.
- (5) Explain the Religious policy in the period of Chh. Shivaji.
- (6) Write the currency system of Chh. Shivaji.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) State the Sanskrit sources to study Chh. Shivaji and his times.
- (2) Give the causes of sack of Surat.
- (3) Explain the contribution of Maharani Tarabai in Maratha war of Independence.
- (4) Describe the position of women in period of Chh. Shivaji.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]
- (1) State the information of first coronation of Chh. Shivaji in detail.
 - (2) Write the details of trade and commerce in period of Chh. Shivaji.
4. Write short notes on any *four* : [20]
- (1) Shiv Bharat
 - (2) Watan
 - (3) Importance of Karnataka expedition
 - (4) Ramchandra Pant Amatya
 - (5) Hone
 - (6) Fort Administration.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील परकिय प्रवासी साधनांचा वृत्तांत द्या.
 - (2) महाराष्ट्र धर्म संकल्पना चर्चा करा.
 - (3) छत्रपती संभाजी महाराज आणि अकबर यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.
 - (4) मराठ्यांच्या स्वातंत्र्य संग्रामातील संताजी घोरपडेचे योगदान सांगा.
 - (5) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील धार्मिक धोरण स्पष्ट करा.
 - (6) छत्रपती शिवाजी महाराजांची चलनव्यवस्था लिहा.

2. खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) छत्रपती शिवाजी आणि शिवकाळ यांच्या काळातील अभ्यासाची संस्कृत साधने लिहा.
 - (2) सूरत लुटीची कारणे द्या.
 - (3) महाराणी ताराबाईचे मराठ्यांच्या स्वातंत्र्य संग्रामातील योगदान स्पष्ट करा.
 - (4) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील स्त्रियांच्या स्थितीचे वर्णन करा.
3. खालील प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (1) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या पहिल्या राज्याभिषेकाची सविस्तर माहिती लिहा.
 - (2) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील व्यापार आणि वाणिज्यविषयी सविस्तर लिहा.
4. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) शिवभारत
 - (2) वतन
 - (3) कर्नाटक मोहिमेचे महत्व
 - (4) रामचंद्रपंत अमात्य
 - (5) होन
 - (6) किल्ले व्यवस्थापन.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-119

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

ANTHROPOLOGY

G-1 : Introduction to Social and Cultural Anthropology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following in **100** words each : [20]

(1) Explain the characteristics of law among the Adivasis.

(2) How did the culture makes impact on personality ?

(3) Explain the concept of property and inheritance.

(4) Write the types and functions of magic.

(5) Explain the kinship behavior—‘Avoidance’ and ‘Joking relationship’.

(6) What is ‘Shifting Cultivation’ ?

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each : [20]

(1) Explain the theories of origin of religion.

(2) Describe the elements of culture.

(3) Elaborate the stages of Tribal Economy.

(4) Explain the various ways of acquiring mates in Tribal Society.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following in **400** words : [20]

- (1) Elaborate the various branches of Anthropology.
- (2) Explain the matrilineal family and patrilineal family in Adivasis.

4. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (1) Kinship system
- (2) Cultural relativism
- (3) Ethnocentrism
- (4) Concept of 'Cultural Lag'
- (5) Punishment Enforcement among Tribal Communities
- (6) Headmen.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) आदिवासी कायद्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) संस्कृती व्यक्तिमत्त्वावर कसा प्रभाव पाडते ?
- (3) स्पष्ट करा — 'आदिवासींमधील मालमत्तेची संकल्पना आणि वारसाहक्क'.
- (4) जादूचे प्रकार आणि कार्ये लिहा.
- (5) स्पष्ट करा—आप्तसंबंध विषयक वर्तन, 'टाळण्याचे आणि थट्टामस्करीचे संबंध'.
- (6) 'स्थलांतरीत शेती' म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]
- (1) धर्म उत्पत्तीचे विविध सिद्धान्त स्पष्ट करा.
 - (2) संस्कृतीचे घटक विशद करा.
 - (3) आदिवासी अर्थव्यवस्थेचे टप्पे विशद करा.
 - (4) आदिवासी समाजातील वधू संपादनाच्या (जोडीदार प्राप्ती विवाहाच्या) विविध पद्धती स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]
- (1) मानवशास्त्राच्या विविध शाखा विशद करा.
 - (2) आदिवासींमधील मातृसत्ताक आणि पितृसत्ताक कुटुंब पद्धती स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
- (1) आप्तसंबंध व्यवस्था
 - (2) सांस्कृतिक सापेक्षतावाद
 - (3) स्वसमूह श्रेष्ठतावाद
 - (4) सांस्कृतिक पश्चायनाची संकल्पना
 - (5) आदिवासींमधील शिक्षेची अंमलबजावणी
 - (6) ग्रामप्रमुख.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-120

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

G-I : GEOGRAPHY

Gg-110 : Elements of Geomorphology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.
(iv) Use of map stencil is allowed.

- 1. Answer in 20 words each (any ten) :** [20]
- (i) Write any *two* branches of Physical Geography.
 - (ii) What is 'Moho discontinuity' ?
 - (iii) What is international date line ?
 - (iv) Give any *two* types of folds.
 - (v) Write the names of any *two* major plates of the earth.
 - (vi) Define Igneous rock.
 - (vii) Write the types of volcanos.
 - (viii) What is biological weathering ?
 - (ix) What is landslide ?

P.T.O.

- (x) Define concave slope.
- (xi) What is 'tsunami' ?
- (xii) Define watershed.
- (xiii) Write any *two* physical features which are surrounded by your area.
- 2.** Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
- (i) Scope of geomorphology.
- (ii) Shape and size of the earth.
- (iii) Terraced and rectilinear slope.
- (iv) Effects of 'tsunami'.
- 3.** Answer in **150** words each (any *two*) : [20]
- (i) Write the evidences of continental drift theory.
- (ii) Explain the types of intrusive Igneous rock.
- (iii) Write in detail mechanical weathering.
- (iv) Explain the soil degradation.
- 4.** Answer in **300** words each (any *two*) : [30]
- (i) Explain the interior of the earth with diagram.
- (ii) What is fault ? Explain the types of faults.
- (iii) Describe the landforms associated with erosional work of river.
- (iv) Elaborate the application of applied geomorphology in landuse and mining.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) प्राकृतिक भूगोलाच्या कोणत्याही दोन शाखा लिहा.
(ii) मोहो विलगता म्हणजे काय ?
(iii) आंतरराष्ट्रीय वाररेषा म्हणजे काय ?
(iv) वळ्यांचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
(v) पृथ्वीच्या कोणत्याही दोन प्रमुख भूपट्टांची नावे लिहा.
(vi) अग्निजन्य खडकाची व्याख्या लिहा.
(vii) ज्वालामुखीचे प्रकार लिहा.
(viii) जैविक विदारण म्हणजे काय ?
(ix) भूमीपात म्हणजे काय ?
(x) अंतर्वक्र उताराची व्याख्या लिहा.
(xi) 'त्सुनामी' म्हणजे काय ?
(xii) पाणलोटक्षेत्राची व्याख्या लिहा.
(xiii) तुमच्या सभोवतालच्या परिसरातील कोणतेही दोन प्राकृतिक भूदृश्य लिहा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) भूरूपशास्त्राची व्याप्ती
(ii) पृथ्वीचा आकार व आकृती
(iii) पायऱ्यापायऱ्याचा आणि सरळ रेखी उतार
(iv) 'त्सुनामी'चे परिणाम.

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) खंड वहन सिद्धांताचे पुरावे लिहा.
- (ii) अंतःनिर्मित अग्निजन्य खडकाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (iii) कायिक विदारण सविस्तर लिहा.
- (iv) मृदा ह्रास सविस्तर लिहा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (i) पृथ्वीचे अंतरंग आकृतीसह स्पष्ट करा.
- (ii) प्रस्तरभंग म्हणजे काय ? प्रस्तरभंगाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (iii) नदीच्या खननकार्यामुळे निर्माण होणाऱ्या भू-आकारांचे वर्णन करा.
- (iv) भूमी उपयोजन व खाणकाम या क्रियांचा उपयोजित भूरूपशास्त्रातील उपयोजन विशद करा.

Total No. of Questions—7+6+6]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-121

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

MUSIC

संगीत सामान्य (जी-1)

विशिष्ट सूचना : — (या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2013 PATTERN)

राग संगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहापैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. तुमच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील एका मध्य लय (छोटा ख्याल/द्रुत ख्याल इत्यादी) बंदिशीचे स्वरलेखन करा.
2. तुमच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड यासह लिहा.
3. तीनताल (त्रिताल), एकताल, अथवा रूपक यापैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून टाळी-काल पद्धतीने ताल लेखन करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही पाच व्याख्या लिहा :
 - (1) आधार स्वर
 - (2) लय
 - (3) नाद
 - (4) श्रुति

P.T.O.

- (5) मात्रा
- (6) संवादी स्वर
- (7) कोमल स्वर
- (8) तीव्र स्वर.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा :

- (1) वर्ण व वर्णाचे प्रकार
- (2) ताल
- (3) सप्तक व सप्तकाचे प्रकार
- (4) गानसमय सिद्धांत

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा :

- (1) मानवी जीवन आणि संगीत
- (2) तानपुरा/तंबोरा-स्वरूप व महत्व
- (3) वाद्यांचे प्रकार

7. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवनचरित्र लिहा :

- (1) पं. विष्णू नारायण भातखंडे
- (2) पं. विष्णू दिगंबर पलुस्कर
- (3) अमीर खुसरो.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

(ii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका तालाची शास्त्रीय माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका लिहा.
2. झपताल किंवा दादरा यापैकी कोणत्याही एका तालाची शास्त्रीय माहिती लिहून एकपट व दुप्पट लिहा.
3. लय व लयीचे प्रकार याविषयी विस्ताराने लिहा.
4. खालीलपैकी पाच व्याख्या लिहा :
 - (1) मुखडा
 - (2) मात्रा
 - (3) सम
 - (4) काल
 - (5) खंड
 - (6) टाळी
 - (7) स्वर
 - (8) दुगून.
5. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा :
 - (1) तबल्याचे प्रमुख वर्ण व निकास पद्धती
 - (2) विविध ताल वाद्ये.
6. तुमच्या आवडीच्या कोणत्याही एका तबलावादक कलाकाराचे जीवनचरित्र लिहा.

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

(ii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील रजाखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा.
2. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची सविस्तर शास्त्रीय माहिती आरोह, अवरोह, पकड यांसह लिहा.
3. तीनताल व रूपक यांपैकी कोणत्याही एका तालाची शास्त्रीय माहिती लिहून टाळी काल पद्धतीने ताल लेखन करा.
4. खालीलपैकी पाच व्याख्या लिहा :
 - (1) श्रुति
 - (2) स्वर
 - (3) लय
 - (4) चल स्वर
 - (5) मात्रा
 - (6) सम
 - (7) मींड
 - (8) वर्ज्य स्वर.
5. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा :
 - (1) वाद्यांचे प्रकार
 - (2) स्वरलेखन पद्धती.
6. तुमच्या आवडीच्या कोणत्याही एका सतारवादक कलाकाराचे जीवनचरित्र लिहा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-122

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

PUBLIC ADMINISTRATION

G-1 : Principles of Public Administration

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) :[20]

(i) Nature of Public Administration.

(ii) Similarities between Public Administration and Private Administration.

(iii) Historical approach to study of Public Administration.

(iv) Formal organisation

(v) Features of departments

(vi) Span of control.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) :[20]

(i) Structural-functional approach.

(ii) Principle of hierarchy

(iii) Recruitment by promotion

(iv) Any *two* bases of organization.

P.T.O.

3. Answer any *one* the following questions in **400** words : [20]

- (i) Write budgetary process in India.
- (ii) Write the functions of Chief Executive.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Principle of co-ordination
- (ii) Line Agencies
- (iii) Bureaucracy
- (iv) Training
- (v) Lokpal
- (vi) Role of Administrative Tribunals.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :—(i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) लोकप्रशासनाचे स्वरूप
- (ii) लोकप्रशासन आणि खासगी प्रशासनातील साम्य.
- (iii) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचा ऐतिहासिक दृष्टीकोन.
- (iv) औपचारिक संघटना
- (v) खाते संघटनेची वैशिष्ट्ये
- (vi) नियंत्रण कक्षा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) रचनात्मक कार्यवादी दृष्टीकोन
 - (ii) अधिकार पदपरंपरेचे तत्व
 - (iii) बढतीद्वारे भरती
 - (iv) संघटनेचे कोणतेही दोन आधारभूत घटक.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा: [20]
- (i) भारतातील अंदाजपत्रकाची प्रक्रिया लिहा.
 - (ii) मुख्य कार्याधिकार्याची कार्ये लिहा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) समन्वयाचे तत्व
 - (ii) लाईन अभिकरण
 - (iii) नोकरशाही
 - (iv) प्रशिक्षण
 - (v) लोकपाल
 - (vi) प्रशासकीय न्यायाधिकरणाची भूमिका.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-123

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

PSYCHOLOGY

G-1 : General Psychology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the behaviourism perspective.

(ii) State the functions of Pituitary gland.

(iii) State the importance of Emotional Intelligence.

(iv) Explain the learning by insight.

(v) Write about Wechsler's Adult Intelligence Scale.

(vi) Explain the process of logical thinking.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Describe the Autonomous Nervous System.

(ii) Explain the types of biological motivation.

(iii) Describe the basic emotions.

(iv) Explain the types of learning.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

(i) What is attention ? Discuss the determinants of attention.

(ii) Define Personality. Discuss the trait theories of personality.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

(i) Method of Introspection

(ii) Developmental Psychology

(iii) Maslow's hierarchy of needs

(iv) Need for achievement

(v) Cannon-Bard theory of emotion

(vi) Gifted people.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक त्या ठिकाणी सुबक आकृती काढा.

(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]

(i) वर्तनवाद दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

(ii) पियुसिका ग्रंथीचे कार्य सांगा.

(iii) भावनिक बुद्धीमत्तेचे महत्त्व सांगा.

(iv) मर्मदृष्टी अध्ययनपद्धती स्पष्ट करा.

(v) वेश्लरच्या प्रौढांच्या बुद्धीमापन चाचणीविषयी लिहा.

(vi) तार्किक विचार प्रक्रिया स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) स्वायत्त नससंस्थेचे वर्णन करा.
 - (ii) जैविक प्रेरणांचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - (iii) मूलभूत भावनांचे वर्णन करा.
 - (iv) अध्ययनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) अवधान म्हणजे काय ? अवधानाच्या नियामकांची चर्चा करा.
 - (ii) व्यक्तिमत्त्वाची व्याख्या द्या. व्यक्तिमत्त्वाच्या गुणतत्त्व सिद्धांताची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]
- (i) आत्मनिरीक्षण पद्धती
 - (ii) वैकासिक मानसशास्त्र
 - (iii) मॅस्लोची गरजांची अधिश्रेणी
 - (iv) सिद्धी प्रेरणा
 - (v) भावनेची कॅनन-बार्डची उपपत्ती
 - (vi) प्रतिभावंत व्यक्ती.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-124

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

GANDHIAN THOUGHT

G-1 : Introduction to Gandhian Thought

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the importance of consistency between thought and action regarding to Gandhiji.
- (2) Explain the characteristics of ideal Satyagrahi according to Gandhiji.
- (3) Gandhiji is an active philosopher. Explain it.
- (4) Explain Gandhiji's views on Indian Philosophy and Culture.
- (5) Explain the nature and functions of state according to Gandhiji.
- (6) Explain Gandhiji's idea of Faith.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain Gandhiji's idea of truth.
- (2) Explain the significance of Swarajya according to Gandhiji.
- (3) Explain the concept of purity of means according to Gandhiji.
- (4) Explain Gandhiji's idea of non-cooperation.
- (5) "Gandhiji : a social reformer." Explain it.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (1) Explain fully Gandhiji's Teaching of Asprishyoddhar.
 - (2) Explain the various techniques of Satyagraha according to Gandhiji.
4. Write short notes on the following in **100** words each (any *four*) : [20]
- (1) Dandi Yatra
 - (2) Ruskin's impact on Gandhiji
 - (3) Fearlessness
 - (4) Civil disobedience : a way of Satyagraha
 - (5) Sarvadharm Samabhav
 - (6) Gandhiji — a spiritual revolutionary.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चारांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]
- (1) गांधीजीच्या संदर्भातील विचार व कृती यांच्या समन्वयाचे महत्व विशद करा.
 - (2) आदर्श सत्याग्रहीची वैशिष्ट्ये गांधीजीच्या मतानुसार स्पष्ट करा.
 - (3) “गांधीजी : एक क्रांतीकारी तत्वज्ञ” — स्पष्ट करा.
 - (4) आद्य भारतीय तत्वज्ञान व संस्कृतीचा गांधीजीवरील प्रभाव स्पष्ट करा.
 - (5) गांधीजीच्या मते राज्याचे स्वरूप व कार्य स्पष्ट करा.
 - (6) गांधीजींचा श्रद्धेविषयीचा दृष्टीकोण स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]
- (1) गांधीजींची सत्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (2) गांधीजींच्या स्वराज्य या संकल्पनेचे महत्व विशद करा.
 - (3) साधनशुचिता ही संकल्पना गांधीजींच्या मते स्पष्ट करा.
 - (4) गांधीजींची असहकार ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (5) “गांधीजी : एक समाजसुधारक” – स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) अस्पृश्योद्धाराबद्दल गांधीजींची शिकवण सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (2) गांधीजींच्या मते सत्याग्रहाची विविध तंत्रांचे स्पष्टीकरण करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा : [20]
- (1) दांडी यात्रा
 - (2) गांधीजींवरील रस्कीनचा प्रभाव
 - (3) निर्भयता
 - (4) सविनय कायदेभंग : सत्याग्रहाचा एक मार्ग
 - (5) सर्वधर्म समभाव
 - (6) गांधीजी – एक अध्यात्मीक क्रांतीकारक.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-125

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

YOGA

G-1 : Yogvidya

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain any *one* of the following in **50** words : [5]
 - (1) Benefits of 'Yam' in social behaviour development.
 - (2) Use of Bhramari Pranayam.

2. Write short notes on any *two* of the following : [10]
 - (1) Niyam
 - (2) Mantrayoga
 - (3) Meditation
 - (4) Kapalbhati.

3. Answer any *two* questions from the following in **200** to **250** words each : [15]
 - (1) Explain Hathyoga.
 - (2) Explain Layayoga.
 - (3) Importance of Pranayam in mental health.

P.T.O.

4. Attempt any *one* question in detail : [10]
- (1) Explain the importance of Layayoga in daily life.
 - (2) Define yoga and explain the misunderstanding about Yoga.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 40

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे 50 शब्दांत स्पष्टीकरण द्या : [5]
 - (1) यमाचे सामाजिक वर्तन विकासात लाभ.
 - (2) भ्रमरी प्राणायामाचे उपयोग सांगा.
2. थोडक्यात टिपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]
 - (1) नियम
 - (2) मंत्रयोगा
 - (3) ध्यान
 - (4) कपालभाती.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे द्या : [15]
 - (1) हठयोगा स्पष्ट करा.
 - (2) लययोगा स्पष्ट करा.
 - (3) प्राणायामाचे मानसिक आरोग्यात महत्व.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या : [10]
 - (1) लययोगाचे दैनंदिन जीवनात महत्व स्पष्ट करा.
 - (2) योगाची व्याख्या, स्वरूप सांगून योगाविषयी गैरसमज स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-126

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

HISTORY OF CIVILIZATION

General Paper I

[Cultural History of Maharashtra (upto 13th Century)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) What is culture ?
- (2) Write report on excavation Dayamabad.
- (3) Explain the term 'Gaongada' (Village Community).
- (4) Write in brief about art of paintings in Maharashtra.
- (5) State about the Mahanubhav sect.
- (6) Explain in brief the Marathi literature.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Discuss the origin of Marathi language.
- (2) Write about the Internal trade in Ancient Maharashtra.
- (3) Write about the Ancient caves.
- (4) What do you know about the Varkari Cult ?

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Discuss the history of the Rashtrakut.
- (2) Describe the trade and commerce in Maharashtra.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) History and meaning of the word Maharashtra
- (2) Caste System
- (3) Newasa
- (4) Temple in Maharashtra
- (5) Nath Sect
- (6) Manasollas.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) संस्कृती म्हणजे काय ?
- (2) दायमाबाद येथील उत्खनन वृत्तांत लिहा.
- (3) गावगाडा ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) महाराष्ट्रातील चित्रकला यावर थोडक्यात लिहा.
- (5) महानुभाव संप्रदाय याविषयी लिहा.
- (6) मराठी साहित्य थोडक्यात स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) मराठी भाषेचा उगम याची चर्चा करा.
 - (2) प्राचीन महाराष्ट्रातील अंतर्गत व्यापाराविषयी लिहा.
 - (3) प्राचीन लेणी याविषयी लिहा.
 - (4) वारकरी संप्रदायाविषयी तुम्हास काय माहिती आहे ?
3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (1) राष्ट्रकुटांच्या इतिहासाची चर्चा करा.
 - (2) महाराष्ट्रातील व्यापार आणि उद्योगधंद्याचे वर्णन करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) 'महाराष्ट्र' या शब्दाचा इतिहास आणि अर्थ
 - (2) जातीव्यवस्था
 - (3) नेवासा
 - (4) महाराष्ट्रातील मंदिरे
 - (5) नाथ पंथ
 - (6) मानसोल्लास.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-127

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

HOME ECONOMICS

G-1 : Household and General Economics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Diagrams must be drawn wherever necessary.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(1) Explain the relationship between economics and other social sciences.

(2) Explain the effects of inflation on different income group.

(3) Explain the sources of family income.

(4) Explain the importance of home management.

(5) Explain the role of human values and goals in Human Life.

(6) Explain the nature of House decoration.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(1) Explain the functions of market mechanism.

(2) Explain the law of supply with suitable example.

(3) Explain the merits and demerits of Home Management.

(4) Explain the process of Decision making with suitable example.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words each : [20]
- (1) Explain the law of demand with suitable example.
 - (2) Explain the elements of interior and exterior Home decoration.
4. Write short notes on any *four* : [20]
- (1) Features of Economics Law
 - (2) Types of price elasticity of demand
 - (3) Types of Account-keeping
 - (4) House planning
 - (5) Sources of Human Values
 - (6) Problems of Home Management.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(iii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) अर्थशास्त्र आणि इतर सामाजिक शास्त्रे यातील संबंध स्पष्ट करा.
 - (2) भाववाढीचे विविध उत्पन्नगटावरील परिणाम स्पष्ट करा.
 - (3) कौटुंबिक उत्पन्नाचे मार्ग स्पष्ट करा.
 - (4) गृह व्यवस्थापनाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - (5) मानवी मूल्ये आणि उद्दिष्ट यांची मानवी जीवनातील भूमिका स्पष्ट करा.
 - (6) गृह सजावटीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) बाजार यंत्रणेची कार्ये स्पष्ट करा.
 - (2) पुरवठ्याचा नियम सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - (3) गृह व्यवस्थापनाचे गुण आणि दोष स्पष्ट करा.
 - (4) आर्थिक निर्णय प्रक्रिया सोदाहरण स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नांची उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) मागणीचा नियम सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - (2) गृहसजावटीचे अंतर्गत आणि बहिर्गत घटक स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) आर्थिक नियमाची वैशिष्ट्ये
 - (2) मागणीचा किंमत लवचिकतेचे प्रकार
 - (3) हिशेब लिहिण्याच्या पद्धती
 - (4) गृह नियोजन
 - (5) मानवी मूल्यांचे मार्ग
 - (6) गृह-व्यवस्थापनाच्या अडचणी.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—8+1

Seat No.	
-------------	--

[4901]-128

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S.G-1 (A) : Defence Mechanism of India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(1) What are the role of central reserve police force ?

(2) What are the characteristics of signal corps ?

(3) Explain the chief of staff committee.

(4) What are the various types of Aircraft in Indian Air Force ?

(5) Explain the characteristics of the Infantry Division.

(6) What are the principles of Intelligence ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(1) Trace the growth of Indian Air Force since, 1947.

(2) Explain with the help of chart the organisation of Army Head-quarter.

(3) State the characteristics and role of Artillery.

(4) What are the role and limitations of Armoured Corps ?

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
- (1) What are the characteristics, role and limitations of the Navy ?
 - (2) Explain the principles of Defence Organisation.
4. Write short notes on any *four* : [20]
- (1) President
 - (2) Civil Defence
 - (3) R.A.W.
 - (4) National Security Council
 - (5) Army Service Corps
 - (6) Characteristics of Engineers.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) केंद्रीय राखीव पोलीस दलाची कामे कोणती ?
 - (2) संपर्क दलाची वैशिष्ट्ये कोणती ?
 - (3) सेनाध्यक्ष समिति स्पष्ट करा.
 - (4) भारतीय हवाई दलातील विविध प्रकारची विमाने कोणती ?
 - (5) पायदळ डिव्हिजनची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (6) शत्रुविषयक ज्ञानाची तत्वे कोणती ?
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) 1947 पासून भारतीय हवाई दलाच्या विकासाचा आढावा घ्या.

- (2) आराखड्याच्या साहाय्याने स्थलसेना कार्यालयाची संघटना स्पष्ट करा.
- (3) तोफखान्याची वैशिष्ट्ये आणि कार्ये सांगा.
- (4) चिलखती दलाची कामे आणि मर्यादा कोणत्या ?

3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) नौदलांची वैशिष्ट्ये, कार्ये आणि मर्यादा कोणत्या ?
- (2) संरक्षण संघटनेची तत्वे स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) राष्ट्रपती
- (2) नागरी संरक्षण
- (3) रॉ
- (4) राष्ट्रीय सुरक्षा परिषद
- (5) सेना सेवा विभाग (ए.एस.सी.)
- (6) अभियांत्रिकी दलाची वैशिष्ट्ये.

D.S.G-1 (B) : Military Thinkers in 19th Century

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain Liddle Hart's concept of strategy.
- (2) Explain Schlieffen plan.
- (3) State Douhet's theory of 'air power'.
- (4) According to Lenin what is revolutionary war ?
- (5) State Military thought of H.V. Moltke.
- (6) State Jomini's principles of war.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain Admiral A.T. Mahan's theory of sea power.
- (2) Explain strategic thought of Marshal Foch.
- (3) State the thought of Che Guevara about Guerrilla warfare.
- (4) State the Geopolitical thought of Karl Haushoffer.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Explain Mackinder's Heartland theory.
- (2) Explain military thought of Clausewitz.

4. Write short notes on any four :

[20]

- (1) General Douhet
- (2) Jomini
- (3) H.V. Moltke
- (4) Che Guevara
- (5) Clausewitz
- (6) Lenin

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (1) लिडल हार्ट यांची युद्धनीतीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) श्लायफेन योजना स्पष्ट करा.
- (3) डुहेट यांचा हवाई शक्तीचा सिद्धांत सांगा.
- (4) लेनिनच्या मते क्रांतीकारी युद्ध म्हणजे काय ?
- (5) एच.व्ही. मोल्टके यांचे लष्करी विचार सांगा.
- (6) ज्योमीनीची युद्ध तत्वे सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) अँडमिरल ए.टी. महान यांचा सागरी सत्तेचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (2) मार्शल फोच यांचे सामरिक विचार स्पष्ट करा.
- (3) चे गेव्हारा यांचे गनिमी युद्धपद्धती विषयीचे विचार सांगा.
- (4) कार्ल हौशोफर यांचे भूराजनितीक विचार सांगा.

3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा कोणताही एक : [20]

- (1) मॅकिंडर यांचा मर्मभूमी सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (2) क्लॉजविट्झ यांचे लष्करी विचार स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) जनरल डुहेट
- (2) ज्योमिनी
- (3) एच.व्ही. मोल्टके
- (4) चे गेव्हारा
- (5) क्लॉजविट्झ
- (6) लेनिन

[4901]-128

D.S.G-1 (C) : Post Cold War India's Security Environment

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the meaning of Globalization.
- (2) State the meaning of Terrorism.
- (3) Explain the concept of Human Right.
- (4) What is New Economic Order ?
- (5) Explain the structure of NCTC.
- (6) What is Pollution ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) What are India's External security challenges ? Explain.
- (2) State the structure and role of E.U.
- (3) Explain the characteristics of Terrorism.
- (4) What is Environment ? What are the various issues of Environment ? Explain.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) What are the Regional Challenges of India's Security ? Explain.
- (2) Describe the emergence of new world order.

4. Write short notes on any four : [20]

- (1) Characteristics of Globalization
- (2) Insurgency
- (3) Water Pollution
- (4) Human Security
- (5) Counter Terrorism
- (6) Role of NAFTA

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) जागतिकीकरणाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- (2) दहशतवादाचा अर्थ सांगा.
- (3) 'मानवी हक्काची' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) नविन आर्थिक व्यवस्था म्हणजे काय ?
- (5) एन.सी.टी.सी.ची रचना स्पष्ट करा.
- (6) प्रदूषण म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) भारताच्या सुरक्षेपुढील बहिर्गत आव्हाने कोणती ? स्पष्ट करा.
- (2) युरोपियन युनियनची रचना आणि कार्ये सांगा.
- (3) दहशतवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (4) पर्यावरण म्हणजे काय ? पर्यावरणाचे विविध प्रश्न कोणते ? स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) भारतीय सुरक्षेपुढील विभागीय आव्हाने कोणती ? स्पष्ट करा.
- (2) नविन जागतिक व्यवस्थेचा उदय विशद करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) जागतिकीकरणाची वैशिष्ट्ये
- (2) विप्लव (बंडखोरी)
- (3) जल प्रदूषण
- (4) मानवी सुरक्षा
- (5) प्रति-दहशतवाद
- (6) नाफ्ताची कार्ये.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-129

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

SOCIAL WORK

Social Reforms Movements in India

Introduction to Social Welfare and Social Services

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Discuss in detail the principles of Sarvodaya Movement. [16]

Or

State the problems of working women and suggest remedies.

2. Discuss in detail the work by Dr. Babasaheb Ambedkar for empowerment of weaker sections. [16]

Or

Explain the planned provisions of social services in Maharashtra for tribals.

3. Discuss in detail the objectives and activities of Ramakrishna Mission. [16]

Or

Explain the welfare services for handicapped.

P.T.O.

4. State the efforts of Government for the protection of rights of children. [16]

Or

Take an overview of the development of social services through British period.

5. Write short notes on any two : [16]
- (1) Objectives of Arya Samaj
 - (2) Gramdan Movement
 - (3) Social Reconstruction work by Mahatma Gandhi
 - (4) Problems of youth from deprived sections.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

1. सर्वोदय चळवळीच्या तत्वांची सविस्तर चर्चा करा. [16]

किंवा

नोकरी करणाऱ्या महिलांच्या समस्या लिहून उपाययोजना सुचवा.

2. दुर्बल घटकांच्या सक्षमीकरणासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केलेल्या कार्याची सविस्तर चर्चा करा. [16]

किंवा

आदिवासींसाठीच्या महाराष्ट्रातील सामाजिक सेवेच्या नियोजनबद्ध तरतुदी स्पष्ट करा.

3. रामकृष्ण मिशनचे उद्देश लिहून कार्यक्रमांची चर्चा करा. [16]
किंवा
अपंगांसाठीच्या कल्याणकारी सेवा स्पष्ट करा.
4. बालकांच्या हक्कांच्या संरक्षणासाठी शासनाचे प्रयत्न लिहा. [16]
किंवा
ब्रिटीश काळातील सामाजिक सेवेच्या विकासाचा आढावा घ्या.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [16]
(1) आर्य समाजाचे उद्देश
(2) ग्रामदान चळवळ
(3) महात्मा गांधीनी केलेले सामाजिक पुर्नबांधणीचे कार्य
(4) वंचित घटकातील युवकांच्या समस्या.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-130

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

MATHEMATICAL STATISTICS

(Discrete Probability and Probability Distributions)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :-** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of statistical tables and calculator is allowed.
(iv) Symbols have their usual meanings.

1. Attempt each of the following : [4×1=4]
- (A) State *true* or *false* of the following :
- (i) The probability of a sure event is one.
 - (ii) Mean and variance of Poisson distribution are equal.
 - (iii) Cumulative probability distribution is a non-decreasing function.
 - (iv) The variance of degenerate probability distribution is one.
- (B) Choose correct alternative of the following : [4×1=4]
- (i) If $X \rightarrow B(10, 0.7)$, then mode of X is :
 - (a) 8
 - (b) 7
 - (c) 10
 - (d) 7.7

P.T.O.

- (ii) A discrete random variable (r.v.) X has mean 10. Then mean of $(X + 5)$ is :
- (a) 10
 - (b) 15
 - (c) 5
 - (d) none of the above
- (iii) First central moment of a probability distribution is :
- (a) one
 - (b) two
 - (c) zero
 - (d) negative
- (iv) The correlation coefficient between two independent discrete r.v.s is :
- (a) positive
 - (b) zero
 - (c) one
 - (d) negative

(C) Answer in brief of the following : [4×2=8]

- (i) Explain the term 'sample space'.
- (ii) State the classical definition of probability.
- (iii) Define geometric distribution with parameter ' p '.
- (iv) If A and B are two events of Ω with $P(A) = 0.4$, $P(B) = 0.7$ and $P(A \cap B) = 0.3$, then compute $P(A \cup B)$.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(A) Obtain the cumulative distribution function from the following probability distribution. Hence, obtain median of it :

X	P(X = x)
-1	0.18
0	0.12
1	0.30
2	0.25
3	0.10
4	0.05

- (B) Obtain the mean of uniform distribution defined over the range 1, 2, 3, n .
- (C) A pair of fair dice is thrown. Find the probability of getting even faces on upper faces.
- (D) Explain the terms 'Random experiment' and 'Partition of sample space' with an example.
- (E) Define moment generating function (m.g.f.) of a discrete r.v. State and prove additive property of it.
- (F) Let A and B be two events of Ω such that $P(A) = 0.6$, $P(B) = 0.7$ and $P(A \cap B) = 0.4$. Evaluate $P(A|B)$, $P(B|A)$, $P(A \cap B^C)$ and $P(A^C \cap B)$.

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(A) Write the following descriptive events by set theory notations and represent by Venn diagram :

(i) Occurrence of at least one event out of two events.

(ii) Occurrence of exactly one event out of two events.

(B) Let X be a discrete r.v. with probability distribution as given below :

X	P(X = x)
1	K
2	2K
3	3K
4	4K
5	5K

Obtain the value of K and compute mean of X.

(C) State and prove the effect of change of origin and scale on variance.

(D) Define *r*th order raw and central moments of probability distribution. State their interrelation upto 4th order.

(E) Let X be a binomial r.v. with parameters *n* and *p*. Then :

(i) If $E(X) = 4$ and $\text{Var}(X) = 2.4$, find *n* and *p*.

(ii) If $n = 10$ and $E(X) = 6$, find *p* and $\text{Var}(X)$.

(F) Obtain the mean of hypergeometric distribution with parameters *n*, M and N.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

(A) (i) Obtain the cumulant generating function (c.g.f.) of Poisson distribution. [4]

(ii) Define geometric distribution. State a real life situation of it. [4]

(B) Let (X, Y) be a bivariate discrete r.v. with joint probability distribution as below :

		Y			
X		-1	0	1	2
1		0.10	0.20	0.15	0.04
2		0.05	0.12	0.08	0.06
3		0.10	0.07	0	0.03

Then :

(i) Obtain the marginal probability distributions of X and Y.

(ii) Verify independence of X and Y.

(iii) Obtain the conditional probability distribution of Y given X = 1.

(C) With usual notations, prove that :

$$\text{Var} (aX + bY) = a^2 \text{Var}(X) + b^2 \text{Var} (Y) + 2ab \text{Cov} (X, Y)$$

(D) Let X be geometric r.v. with p.m.f. :

$$p(x) = p \cdot q^x ; \quad x = 0, 1, 2, 3, \dots$$
$$0 < p < 1, \quad q = 1 - p$$
$$= 0 \quad ; \text{ otherwise}$$

Then :

(i) Obtain mean and variance of X.

(ii) Evaluate

(iii) If $p = 0.30$, evaluate $P[X \leq 2]$.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

(A) (i) If X and Y are two independent Poisson variates with parameters m_1 and m_2 respectively then obtain the conditional distribution of X given $X + Y = n$, where n is any non-negative integer. [8]

(ii) Let X be Poisson r.v. with parameter m . If $P(X = 5) = \frac{3}{10}$
 $P(X = 4)$ then find value of parameter and $P(X \geq 2)$. [5]

(iii) Show that the expectation of sum of two jointly distributed r.v.s. is equal to sum of their separate expectations
 $[E(X + Y) = E(X) + E(Y)]$ [3]

(B) (i) Let (X, Y) be a bivariate discrete r.v. with joint probability distribution :

X \ Y	1	2	3	4
-1	0.12	0.15	0.08	0.05
0	0.10	0.07	0.09	0.06
1	0.18	0.05	0	0.05

Then :

- (I) Compute mean of X and mean of Y.
 - (II) Compute variance of X and variance of Y.
 - (III) Compute covariance between X and Y.
 - (IV) Compute coefficient of correlation between X and Y.
- (ii) Define conditional mean and conditional variance of a bivariate discrete r.v.s. [4]

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-131

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

OPTIONAL ENGLISH

Text : Interface (English Literature and Language)

(General Paper I)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in about **70** words each
(any *three*) : [12]

- (a) Comment on the character sketch of Kalam's father.
- (b) Why does R. K. Narayan call his essay 'Toasted English' ?
Justify how it is a suitable title.
- (c) Explain the significance of the title 'The Romance of a Busy
Broker'.
- (d) Discuss the relationship between Schatz and his father.
- (e) Examine the theme of the story 'A Day's Wait'.

2. (a) Answer the following questions in about **70** words each
(any *three*) : [12]

- (i) Examine 'sonnet 29' as a Shakesperean sonnet.

P.T.O.

- (ii) Explain the central theme of the poem 'The World is Too Much With Us'.
 - (iii) Comment on the element of magic realism in 'The Listeners'.
 - (iv) Explain the significance of the title 'No Men are Foreign'.
 - (v) What message does William Wordsworth convey through his poem 'The World is Too Much With Us' ?
- (b) Write short notes on the following (any *two*) : [6]
- (i) Language and cultural transmission
 - (ii) Language is arbitrary
 - (iii) Phatic function of language
 - (iv) Poetic function of language.

3. Answer the following questions in about **100** words each (any *two*) : [12]

- (a) Explain the title of the story 'Marriage is a Private Affair'.
- (b) Attempt a character sketch of Nene.
- (c) Discuss 'Marriage is a Private Affair' as a social story.
- (d) Comment on Achebe's exploration of the complexities of human relationships in 'Upper Division Love'.

4. Answer the following questions in about **100** words each (any *two*) : [12]

- (a) How does Robert Frost deal with the difficulty of choices in human life ?

- (b) Comment on the significance of title 'The Sun Rising'.
- (c) Write a note on the central theme of the poem—'The Ballad of the Landlord'.
- (d) The poem 'The Mountain and the Squirrel' is a reflection and meditation upon life'. Comment.

5. Answer the following questions in about **100** words each (any *two*) : [12]

- (a) Comment on the element of pathos in the play 'Swan Song'.
- (b) Draw a character sketch of Nikita in 'Swan Song'.
- (c) Discuss 'Lithuania' as a tragic play.
- (d) Bring out the role of father in 'Lithuania'.

6. (a) Write a short note in about **50** words each (any *one*) : [4]

- (i) Semantics
- (ii) Morphology : A branch of linguistics.

(b) (i) Identify the number of phonemes in the following words (any *two*) : [2]

- (1) Fate
- (2) Ton
- (3) Mould
- (4) To

(ii) Identify the structure of the following words in terms of C and V (any *four*) : [4]

(1) Dream

(2) Rest

(3) Light

(4) Book

(5) Act

(6) Flight.

(iii) Identify the vowels in the following words (any *four*) : [4]

(1) Late

(2) Mouse

(3) Cheer

(4) Sat

(5) Serve

(6) Bar.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-133

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

COMMERCE (General I)

(Business Organisation)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) :[10]

- (1) Meaning of Barter System
- (2) Define the term wholesaler
- (3) What is 'storage' ?
- (4) Meaning of 'Water Transport'.

2. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) :[20]

- (1) Explain the scope of 'commerce'.
- (2) Explain the evolution of 'money'.
- (3) Explain the nature of trade.
- (4) 'Advertising' as marketing tools. Discuss.
- (5) Explain the advantages of water transport
- (6) Explain the features of life insurance.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Explain the importance of retailer.
- (2) Explain the objectives of marketing.
- (3) Explain the functions of money
- (4) Explain the functions of advertising
- (5) Explain the functions of packaging.

4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Define the term 'whole-sale' and explain its importance.
- (2) Explain the factors affecting selection media.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) 'वस्तू विनिमय पद्धतीचा' अर्थ लिहा.
- (2) 'घाऊक व्यापारी' संज्ञेची व्याख्या द्या.
- (3) 'संग्रहण' म्हणजे काय ?
- (4) 'जल वाहतूकीचा' अर्थ लिहा.

2. खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही 4) : [20]

- (1) वाणिज्याची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) पैशाची उत्क्रांती स्पष्ट करा.
- (3) व्यापाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (4) जाहिरात हे एक विपणनाचे साधन-चर्चा करा.
- (5) जलवाहतूकीचे फायदे स्पष्ट करा.
- (6) जीवन विम्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही 3) : [30]

- (1) किरकोळ व्यापाऱ्याचे महत्व स्पष्ट करा.
- (2) विपणनाची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (3) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (4) जाहिरातीची कार्ये स्पष्ट करा.
- (5) बांधणीची कार्ये स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक) : [20]

- (1) घाऊक व्यापार संज्ञाची व्याख्या द्या आणि घाऊक व्यापाराचे महत्व स्पष्ट करा.
- (2) जाहिरात माध्यम निवडीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-134

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

G-1 : EDUCATION

(NEW & OLD PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Which are the objectives of education stated in National Policy of Education (1986) ?
- (2) Explain the social importance of Education.
- (3) Explain the nature of 'Shanti-Niketan'.
- (4) Describe the importance of pre-primary education.
- (5) Explain the merits of observation method.
- (6) Explain the concept of Value Education.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the role of education in development of National Integration.
- (2) Write educational work of J.P. Naik.
- (3) Explain the role of school in value development.
- (4) What is Educational Psychology ? Explain the scope of Educational Psychology.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (1) What is stagnation and dropouts in primary education ? Write the causes of stagnation and dropouts and give the suggestions to stop stagnation and dropout.
 - (2) What is family ? Explain the functions of family in detail.
4. Write short notes in **50** words each (any *four*) : [20]
- (1) Earn and learn scheme
 - (2) Non-formal education
 - (3) Nature of education in ancient India
 - (4) Role of education in economic development
 - (5) Limitations of introspection method
 - (6) Characteristics of education process.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (1) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणामधील (1986) शिक्षणाची उद्दिष्ट्ये कोणती ?
 - (2) शिक्षणाचे सामाजिक महत्व स्पष्ट करा.
 - (3) शांतिनिकेतनचे स्वरूप स्पष्ट करा.

- (4) पूर्व प्राथमिक शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (5) निरीक्षण पद्धतीचे फायदे स्पष्ट करा.
- (6) मूल्य शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) राष्ट्रीय एकात्मता विकसनामध्ये शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) जे.पी. नाईक यांचे शैक्षणिक कार्य लिहा.
- (3) मूल्य विकासामध्ये शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.
- (4) शैक्षणिक मानसशास्त्र म्हणजे काय ? शैक्षणिक मानसशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
3. खालील कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) प्राथमिक शिक्षणातील स्थगन व गळती म्हणजे काय ? स्थगन व गळतीची कारणे सांगून ती दूर करण्याची उपाय सूचवा.
- (2) कुटुंब म्हणजे काय ? कुटुंबाची कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
4. प्रत्येकी 50 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) कमवा व शिका योजना
- (2) अनौपचारिक शिक्षण
- (3) प्राचीन भारतीय शिक्षणाचे स्वरूप
- (4) आर्थिक विकासात शिक्षणाची भूमिका
- (5) आत्मनिरीक्षण पद्धतीच्या मर्यादा
- (6) शिक्षण प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये.

G-1 : EDUCATION

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the concept of Education.
- (2) Write the objectives of National Policy of Education (1986).
- (3) Write the merits of observation method.
- (4) Write the objectives of population education.
- (5) Explain the concept of informal education.
- (6) Explain the objectives of Women's University.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the educational functions of family.
- (2) Explain the reasons of stagnation and wastage in primary education.
- (3) What is Health Education ? Explain the importance of Health Education.
- (4) What is Introspection Method ? Explain the merits and limitations of introspection method.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Describe the Educational thoughts of Karmaveer Bhaurao Patil in detail.
- (2) What do you mean by Mass Communication Media ? Write the role of Newspaper in Education.

4. Write short notes in **50** words each (any *four*) : [20]

- (1) Characteristics of Educational Process
- (2) Nature of Education in modern period
- (3) Concept of non-formal education
- (4) Objectives of pre-primary education
- (5) Importance of Adult Education
- (6) Concept of Primary Education.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (1986) ची उद्दिष्टे लिहा.
- (3) निरीक्षण पद्धतीचे गुण लिहा.

- (4) लोकसंख्या शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- (5) सहज शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (6) महिला विद्यापीठाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) कुटुंबाची शैक्षणिक कार्ये स्पष्ट करा.
- (2) प्राथमिक शिक्षणातील स्थगन व गळतीची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) आरोग्य शिक्षण म्हणजे काय ? आरोग्य शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (4) आत्मनिरीक्षण पद्धत म्हणजे काय ? आत्मनिरीक्षण पद्धतीचे गुण व मर्यादा स्पष्ट करा.

3. खालील कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) कर्मवीर भाऊराव पाटील यांचे शैक्षणिक विचार सविस्तर स्पष्ट करा.
- (2) समूह संपर्क माध्यमे म्हणजे काय ? वर्तमानपत्राची शिक्षणातील भूमिका विशद करा.

4. प्रत्येकी 50 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) शिक्षण प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये
- (2) आधुनिक काळातील शिक्षणाचे स्वरूप
- (3) अनौपचारिक शिक्षणाची संकल्पना
- (4) पूर्व-प्राथमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे
- (5) प्रौढ शिक्षणाचे महत्त्व
- (6) प्राथमिक शिक्षणाची संकल्पना.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-135

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

MATHEMATICS

FMG-1 : Industrial Mathematics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :-** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of calculator is allowed.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(a) Draw a sketch of the functions

$$y_1 = (x + 1)^2 \text{ and } y = x^2 + 1.$$

(b) Find slope and one point on the line

$$2x - y + 3 = 0.$$

(c) Find $f'(x)$ and $f''(x)$ if

$$f(x) = (3x - 2)^3.$$

(d) Define the term 'average cost function'.

(e) Give an example of a function which is convex at $x = 2$.

P.T.O.

(f) Find :

$$2A - 3B$$

if

$$A = \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ -2 & 3 \\ 4 & 0 \end{bmatrix}, \quad B = \begin{bmatrix} -2 & 3 \\ 9 & 6 \\ 0 & 0 \end{bmatrix}.$$

(g) Find corner points of the region bounded by

$$4x + 5y \leq 40,$$

$$x \geq 0$$

$$y \geq 0.$$

(h) Determine the integral :

$$\int (-7x + 3)^2 dx.$$

(i) Express the following system of equations in matrix form :

$$9x - 8y + 7z = 50$$

$$-6x + 5y + 4z = -2.$$

(j) For

$$A = \begin{bmatrix} 4 & -3 \\ 2 & 0 \end{bmatrix},$$

find the matrix B such that

$$4A - 3B = I_{2 \times 2}.$$

2. Attempt any *four* of the following : [16]

(a) Evaluate the following limits if they exist :

(i) $\lim_{x \rightarrow -2} \frac{x^2 + 4x + 4}{x^2 - 4}$

(ii) $\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{3x^2 - 10x}{10 - 3x^2}$.

(b) Find $\frac{dy}{dx}$ if :

$$7x^2 + 3x^3y + 9xy^2 = 496.$$

(c) Discuss the continuity of the function $f(x)$ at $x = 0$ and $x = 7$ where

$$f(x) = \frac{x^2 - 7x}{x^2 - 49} \text{ and } f(7) = f(-7) = 7.$$

(d) Prove that marginal cost must equal marginal revenue at the profit-maximizing level of output.

(e) Write a note on 'increasing and decreasing functions'.

(f) Find marginal expenditure function associated with the supply function

$$P = (3Q^3 - 3)^3.$$

3. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) Use the MR = MC method to :

(i) Maximize profit π and

(ii) Check the second order conditions, given

$$TR = 1400Q - 7.5 Q^2, TC = Q^3 - 6Q^2 + 140Q + 750.$$

(b) Find relative extrema for the following functions :

(i) $f_1(x) = -7x^2 + 126x - 23$

(ii) $f_2(x) = 2x^4 - 16x^3 + 32x^2 + 5.$

(c) Given $f(x) = g(x)/h(x)$, where $g'(x)$ and $h'(x)$ both exist and $h(x) \neq 0$, prove that :

$$f'(x) = [h(x) \cdot g'(x) - g(x) \cdot h'(x)]/[h(x)]^2.$$

4. Attempt any *four* of the following : [16]

(a) Find AB and BA if

$$A = \begin{bmatrix} 4 \\ -1 \\ 2 \end{bmatrix}, B = [2, \quad 0, \quad -3].$$

(b) Find value of a and b such that :

$$\begin{bmatrix} 3 & -2 \\ -5 & 7 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} a \\ b \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -10 \\ 20 \end{bmatrix}.$$

(c) Evaluate :

$$\int \left[\frac{2x}{(x-8)^3} + 8^x \right] dx.$$

(d) Given

$$MC = dTC/dQ = 32 + 18Q - 12Q^2, FC = 43.$$

Find the :

(i) TC

- (ii) AC and
 (iii) VC functions.

(e) Draw feasible region bounded by the following constraints :

$$x + 2y \leq 10$$

$$2x + y \geq 2$$

$$x - y \leq 5$$

$$x \geq 0$$

$$y \geq 0.$$

(f) Evaluate :

$$\int \left[\frac{x^2}{(4x^3 + 7)^2} + x^2 e^{2x} \right] dx.$$

5. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) Solve the following LPP :

$$\text{Max. } Z = 400x_1 + 500x_2$$

Subject to

$$6x_1 + 5x_2 \leq 250$$

$$4x_1 + 6x_2 \leq 200$$

$$6x_1 + 5x_2 \geq 150$$

$$9x_1 + 5x_2 \geq 130$$

$$x_1, x_2 \geq 0.$$

(b) Verify associative and distributive laws for the following matrices :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & -2 \\ 4 & 3 \end{bmatrix}, B = \begin{bmatrix} 9 & 7 \\ -2 & 3 \end{bmatrix}, C = \begin{bmatrix} 0 & -1 \\ 3 & 5 \end{bmatrix}.$$

- (c) A hamburger chain sells 1000 hamburgers, 600 cheeseburgers, and 1200 milkshakes in a week. The price of hamburger is ₹ 45, cheeseburger ₹ 60, and a milkshake ₹ 50. The cost to the chain of hamburger is ₹ 38, a cheeseburger ₹ 42, and milkshake ₹ 32. Find the firm's profit for the week using :
- (i) Total concepts
 - (ii) Per unit analysis to prove the matrix multiplication is distributive.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-136

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

PHYSICAL EDUCATION

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw the diagrams wherever necessary.

1. Answer the following in **50** words each (any *two*) : [5]

(1) Define two definitions of Physical Education.

(2) Explain the meaning and definition of physical fitness.

(3) List out the events in Athletics.

2. Answer the following in **100** words (any *two*) : [10]

(1) Explain co-relation between Psychology and Physical Education.

(2) Prepare a knock out fixtures for 21 teams.

(3) Write briefly about Judo.

3. Answer the following in **200** to **250** words each (any *two*) : [15]

(1) Draw a neat diagram of volleyball ground with measurements and list out the fundamental rules and skills of volleyball.

P.T.O.

- (2) What is skill related physical fitness ? Explain its components.
(3) Explain the importance of first in sports.

4. Answer the following in **500** words (any one) : [10]

- (1) Explain the meaning, aims and objectives of Physical Education.
(2) What is sports training and explain the principles of sports training ?

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [5]

- (1) शारीरिक शिक्षणाच्या दोन व्याख्या लिहा.
(2) शारीरिक सुदृढतेचा अर्थ व व्याख्या लिहा.
(3) मैदानी स्पर्धेतील विविध क्रीडा बाबींची यादी करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) शारीरिक शिक्षणाचा मानसशास्त्राशी असलेला सहसंबंध स्पष्ट करा.
(2) 21 संघासाठी बाद पद्धतीचे भाग्य चक्र तयार करा.
(3) ज्यूदो या खेळाची थोडक्यात माहिती लिहा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [15]
- (1) व्हॉलीबॉल खेळाच्या मैदानाची मोजमापासह आकृती काढून त्याचे मूलभूत नियम व कौशल्यांची यादी द्या.
 - (2) कौशल्याधिष्ठीत शारीरिक सुदृढता म्हणजे काय हे सांगून त्याचे घटक स्पष्ट करा.
 - (3) प्रथमोपचाराचे खेळातील महत्व स्पष्ट करा.
4. खालील कोणताही एक प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [10]
- (1) शारीरिक शिक्षणाचा अर्थ सांगून त्याचे ध्येय व उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 - (2) क्रीडा प्रशिक्षण म्हणजे काय ते सांगून क्रीडा प्रशिक्षणाची तत्वे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-137

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

MATHEMATICS

(MG-1 : Algebra and Geometry)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B.** :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(a) State remainder theorem for polynomials.

(b) Find the elements of \mathbf{Z}_6 that satisfy $x^2 = x$.

(c) Find the rank of $A = \begin{bmatrix} 5 & 2 \\ 10 & 4 \end{bmatrix}$.

(d) Give an example of an equivalence relation on
 $X = \{a, b, c\}$.

(e) Show that any *two* consecutive integers are relatively prime.

(f) Find the equation of the plane passing through the point (2, 1, -3) and parallel to the plane $x + 2y + 3z = 8$.

(g) Find the centre of the conic :

$$x^2 - 5xy + y^2 + 8x - 20y + 15 = 0.$$

(h) Find the drs' of the normal to the plane :

$$2x + 3y + 5z + 1 = 0.$$

(i) Define a right circular cylinder.

(j) Define skew lines.

P.T.O.

2. Attempt any *four* of the following : [16]

(a) Solve the equation $8x^3 - 36x^2 + 46x - 15 = 0$; given that the roots are in A.P.

(b) Solve the following system of equations :

$$3u + x + y + z = 0,$$

$$5u - x + y - z = 0.$$

(c) State and prove Euclid's lemma.

(d) Prove that the product of two integers of the form $4n + 1$ is of the same form.

(e) Find the rank of the following matrix A :

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 1 & 1 \\ 3 & 2 & 3 \\ 1 & 4 & 9 \end{bmatrix}.$$

(f) Write the addition and multiplication tables for \mathbf{Z}_5 .

3. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) (i) State factor theorem for polynomials.

(ii) Find the values of α and β if 2 and -3 are the roots of the equation $2x^4 + 3x^3 - 12x^2 + \alpha x + \beta = 0$.

(b) Find the eigen values and eigen vectors of the following matrix A :

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 1 & 1 \\ 2 & 3 & 4 \\ -1 & -1 & -2 \end{bmatrix}.$$

- (c) Find gcd of 2210 and 357. Also find integers x_0, y_0 such that :

$$\text{gcd}(2210, 357) = 2210x_0 + 357y_0.$$

4. Attempt any *four* of the following : [16]

- (a) If α, β, γ are angles made by a line with the positive directions of the coordinate axes, then prove that :

$$\cos^2 \alpha + \cos^2 \beta + \cos^2 \gamma = 1.$$

- (b) Prove that the straight line $\frac{x+1}{4} = \frac{y-2}{1} = \frac{z-2}{1}$ touches the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = 9$. Find the point of contact.

- (c) Prove that the equation of the cone, of second degree in x, y, z , the coordinate axes being on the cone, is of the form :

$$fyz + gxz + hxy = 0.$$

- (d) If under rotation of axes, without shifting the origin, the expression $ax^2 + 2hxy + by^2$ is transformed to $a'x'^2 + 2h'x'y' + b'y'^2$, then prove that $a + b = a' + b'$.

- (e) Prove that the lines :

$$\frac{x-1}{2} = \frac{y-2}{3} = \frac{z-3}{4}$$

and $\frac{x-2}{3} = \frac{y-3}{4} = \frac{z-4}{5}$ are coplanar.

- (f) Derive an equation of a plane which intersects the coordinate axes at :

$$(a, 0, 0), (0, b, 0) \text{ and } (0, 0, c).$$

5. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) Reduce the equation $7x^2 + 8xy + y^2 + 6x + 6y - 9 = 0$ to the standard form and name the conic.

(b) Find the equation of a right circular cylinder whose radius is r and axis is the line :

$$\frac{x - \alpha}{l} = \frac{y - \beta}{m} = \frac{z - \gamma}{n}.$$

(c) Find the equation of the sphere passing through the four points $(1, 1, 1)$, $(-1, 0, 2)$, $(0, 3, -1)$ and $(2, 1, -3)$.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[4901]-138

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016
STATISTICAL PREREQUISITES
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Calculators and statistical table are allowed.
 - (iv) Symbols and abbreviations have their usual meanings.

1. Attempt each of the following :

(a) State whether each of the following statement is true or false : [1 each]

- (1) The standard deviation is equal to the positive square root of the variance.
- (2) The central moments are independent on change of scale.
- (3) Beauty is an example of attribute.
- (4) If X and Y are correlated then, they are dependent.

(b) Choose correct alternative : [1 each]

(1) Which one of the relation is true ?

(A) $\text{Mean} = \frac{1}{2}(\text{Median} - \text{Mode})$

(B) $\text{Mode} = 3 \text{ Median} - 2 \text{ Mean}$

(C) $\text{Mean} - 3 (\text{Mean} - \text{Median}) = 2 \text{ Mode}$

(D) $\text{Median} = \text{Mode} + \frac{2}{3} (\text{Mode} - \bar{X})$

P.T.O.

- (2) The A.M. of 100 observations is 20. Five is subtracted from each observation. A.M. of new set of observations is :
- (A) 15
 - (B) 25
 - (C) 4
 - (D) 80
- (3) We need to use the technique splicing :
- (A) To change the base year
 - (B) To find the real income
 - (C) To combine the two series of index numbers
 - (D) All of the above
- (4) If mean and S.D. are 2 and 4 respectively, then second order moment about origin is :
- (A) 20
 - (B) 24
 - (C) 22
 - (D) None of the above

(c) Answer in brief : [2 each]

- (1) Define time series data with illustration.
- (2) Define coefficient of determination and interpret.
- (3) If attributes A and B are independent then show that A and B are independent.
- (4) Define discrete variable with illustration.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(1) If 9 and 6 are two observations then verify relation :

$$\text{A.M.} \geq \text{G.M.} \geq \text{H.M.}$$

(2) The first three moments about 4 of a certain distribution are 1.5, 17 and -30 respectively. Find coefficient of skewness and interpret the result.

(3) Explain Karl Pearson coefficient of correlation (r) and state their various properties.

(4) Given that :

$$\Sigma p_0q_0 = 6000, \Sigma p_0q_1 = 8000,$$

$$\Sigma p_1q_0 = 9000, \Sigma p_1q_1 = 10000$$

Compute Laspeyre's and Paasche's price index numbers.

(5) Draw less than cumulative frequency curve for the following frequency distribution :

Marks	Frequency
0—10	5
10—20	12
20—30	43
30—40	32
40—50	8

(6) Let $X =$ Age of boys in years and

$Y =$ Height of boys in cms.

Given that : $\bar{Y} = 120.5$, $\bar{X} = 10.37$

$$\sigma_y = 12.7, \sigma_x = 2.39$$

and $r = 0.93$

(i) Find the regression line of Y on X .

(ii) Estimate the height of a boy of 12 years.

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(1) Define standard deviation. State merits and demerits of standard deviation.

(2) Given that :

$$\bar{X} = 1, m_2 = 3, m_3 = 0, m_4 = 27.$$

Find the first four raw moments.

(3) Define :

(i) Manifold classification

(ii) Ultimate class frequency

(iii) Positive attributes

(iv) Negative attributes.

(4) Explain the terms, nominal scale, ordinal scale, interval scale and ratio scale.

- (5) Find Spearman's rank correlation coefficient between X and Y for the following data :

X	Y
1	7
3	5
6	2
11	4
13	1

- (6) If variance of a mesokurtic distribution is 4, then find m_4 .

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

- (1) (i) Describe Scatter diagram and explain how it is used to judge correlation. [4]

- (ii) Calculate the coefficient of association between intelligence of fathers and that of sons, given that : [4]

Intelligent fathers with intelligent sons = 250

Intelligent fathers with dull sons = 80

Dull fathers with intelligent sons = 90

Dull fathers with dull sons = 580

- (2) (i) Define :

(a) Coefficient of variation

(b) Residual plot. [4]

- (ii) Compute price index number for the year 2002 with 2001 as base year using weighted aggregate of prices from the following data : [4]

Commodity	A	B	C	D
Price in 2001	10	8	25	16
Price in 2002	12	9	30	28
Weights	30	20	25	25

- (3) Find mode and median of the following frequency distribution : [8]

Marks	Frequency
0—20	4
20—40	8
40—60	9
60—80	20
80—100	9

- (4) (i) Describe the procedure of stratified random sampling to draw a sample. [4]
- (ii) Draw histogram to represent the following frequency distribution : [4]

Size of farm in Hectares	Frequency
0—20	12
20—40	38
40—60	16
60—80	5
80—100	3
100—120	1

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

(1) (i) Explain the procedure of fitting the curve,

$$y = a + bx + cx^2$$

by the method of least squares. [4]

(ii) Given the following series of index numbers, obtain the new series of index numbers by shifting base to the year 1980. [4]

Year	Index Number
1950	100
1960	110
1970	128
1980	200
1990	230
2000	250

(iii) Find the quartile deviation and coefficient of quartile deviation of distribution of daily wages. (Wages are in multiple of ten) [8]

Daily Wages	Frequency
Below—20	5
20—40	32
40—60	45
60—80	17
above—80	1

(2) (i) Explain the concept of central tendency. State characteristics of good statistical average. [8]

(ii) Find correlation coefficient between X and Y by using the following information : [4]

$$n = 25, \Sigma x = 75, \Sigma y = 100,$$

$$\Sigma x^2 = 250, \Sigma y^2 = 500, \Sigma xy = 325.$$

(iii) Given that :

$$(ABC) = 26, (A\beta C) = 18, (AB\gamma) = 38, (A\beta\gamma) = 12,$$

$$(\alpha BC) = 12, (\alpha\beta C) = 6, (\alpha B\gamma) = 16, (\alpha\beta\gamma) = 9.$$

Find (A), (AB), (AC), (BC). [4]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—8+2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-139

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

LOGIC AND THE PRINCIPLES OF REASONING

(Introduction to Logic and Principles of Reasoning)

(General Paper I)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following : [20]

(1) Symbolize the propositions using the symbols given in the bracket :

(i) We will go if it does not rain. (G, R)

(ii) Arati and Bindoo go to the market if and only if Shiva goes to school. (A, B, S)

(iii) Either the principal did not notice the change or else he approved of it. (N, A)

(iv) He escaped several times but was finally caught. (E, C)

(v) It is not true that women are weak. (T, W)

P.T.O.

(2) Determine whether the following statement forms are tautologous, contradictory or contingent, with the help of the truth-table method or truth-tree method (any *two*) :

(i) $(p \cdot q) \supset p$

(ii) $[p \cdot (q \vee r)] \equiv [(p \supset q) \supset r]$

(iii) $p \supset (q \supset p)$

(iv) $[y \vee (z \cdot \sim y)] \supset \sim (z \cdot \sim y)$

(3) Determine with the help of the shorter Truth-Table method which of the following statement forms are tautologous (any *two*) :

(i) $(p \supset q) \supset (p \vee q)$

(ii) $(p \supset q) \supset \sim (p \cdot \sim q)$

(iii) $(p \equiv q) \supset (\sim p \vee \sim q)$

(iv) $[(p \vee q) \supset p] \supset \sim q$

(4) Write short notes on :

Distribution of terms in propositional forms A, E, I, O. Give illustrations.

(5) Write short note on :

Conditional proof of validity. Give an example.

(6) What is a Fallacy of Division ? Explain with example.

2. Answer any *two* questions :

[20]

(1) Give direct deductive proof of any *two* of the following arguments :

(i) (a) $N \supset M$

(b) $M \supset D$

(c) $M \supset P$

(d) $\sim P$

(e) $N \vee M \therefore D$

(ii) (a) $(p \vee q) \supset r$

(b) $s \vee p$

(c) $\sim s \therefore r$

(iii) (a) $p \supset q$

(b) $q \supset r$

(c) $\sim p \supset (s \vee t)$

(d) $\sim r \therefore s \vee t$

(iv) (a) $p \supset (q \cdot r)$

(b) $q \supset (s \supset p)$

(c) $p \therefore s \supset (s \cdot p)$

(2) Convert and obvert the following propositions :

(i) All voters are citizens.

- (ii) No philosophers are traders.
 - (iii) Some leaves are fragrant.
 - (iv) Some good speakers are not good writers.
 - (v) All that glitters is not gold.
- (3) Explain the modern classification of propositions. Give examples.
- (4) What is a set ? Explain the kinds of set with illustrations.

3. Answer any *one* question : [20]

- (1) “Logic is a science of methods and principles used in distinguishing correct from incorrect argument.” Explain.

Or

- (2) (A) Prove the invalidity of the following invalid arguments
(any *two*) : [10]

(i) (a) $A \supset B$

(b) $C \supset D$

(c) $B \vee C \therefore A \vee D$

(ii) (a) $E \supset (F \vee G)$

(b) $G \supset (H \cdot I)$

(c) $\sim H \therefore E \supset I$

(iii) (a) $V \supset O$

(b) $H \supset O \therefore V \supset H$

- (iv) (a) $J \supset (K \supset L)$
 (b) $K \supset (\sim L \supset M)$
 (c) $(L \vee M) \supset N \therefore J \supset N$

(B) If [10]

$$A = \{1, 2\}$$

$$B = \{1, 3, 5\}$$

$$C = \{2, 3, 5, 7\}$$

then find the elements of the following :

- (i) $A \cap (B \cap C)$
 (ii) $(A \cup B) \cap (A \cup C)$
 (iii) $(A \cap B) \cap (A \cup B)$
 (iv) $\sim A \cup \sim B$.

4. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (1) Universal and Empty set
- (2) Indirect proof of validity
- (3) Any *two* rules of categorical syllogism
- (4) Strong and weak disjunction
- (5) Contradiction as opposition
- (6) Propositional constants and variables.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या : [20]

(1) खालील विधानांचे कंसातील चिन्हे वापरून चिन्हांकन करा :

(i) जर पाऊस पडला नाही, तर आपण जाऊ. (G, R)

(ii) जर शिवा शाळेत गेळा, तर आणि तरच आरती व बिंदू बाजारात जातील. (A, B, S)

(iii) एकतर प्राचार्यांच्या लक्षात बदल आला नाही, किंवा त्यांनी तो पसंत केला. (N, A)

(iv) तो अनेकवेळा सुटला पण शेवटी सापडला. (E, C)

(v) स्त्रिया दुर्बल असतात, हे खरे नाही. (T, W)

(2) खालील विधानाकार सर्वतः सत्य, सर्वतः असत्य किंवा नैमित्तिकतया सत्य आहेत, हे सत्यता कोष्टक किंवा सत्यता वृक्ष पद्धतीच्या आधारे ठरवा (कोणतेही दोन) :

(i) $(p \cdot q) \supset p$

(ii) $[p \cdot (q \vee r)] \equiv [(p \supset q) \supset r]$

(iii) $p \supset (q \supset p)$

(iv) $[y \vee (z \cdot \sim y)] \supset \sim (z \cdot \sim y)$

(3) लघु-सत्यता कोष्टकपद्धतीचा सहाय्याने, खालीलपैकी कोणते विधानाकार सर्वतः सत्य आहेत, हे सांगा (कोणतेही दोन) :

(i) $(p \supset q) \supset (p \vee q)$

(ii) $(p \supset q) \supset \sim (p \wedge \sim q)$

(iii) $(p \equiv q) \supset (\sim p \vee \sim q)$

(iv) $[(p \vee q) \supset p] \supset \sim q$

(4) थोडक्यात टिपा लिहा :

A, E, I, O या विधानाकारातील पदांचे वितरण उदाहरणे द्या.

(5) सोपाधिक सिद्धता म्हणजे काय ? उदाहरण द्या.

(6) विभाजन तर्क दोष कोणता ? सोदाहरण स्पष्ट करा.

2. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या :

[20]

(1) खालील युक्तिवादांची सरल नैगमनिक सिद्धता द्या (कोणतेही दोन) :

(i) (a) $N \supset M$

(b) $M \supset D$

(c) $M \supset P$

(d) $\sim P$

(e) $N \vee M \therefore D$

(ii) (a) $(p \vee q) \supset r$

(b) $s \vee p$

(c) $\sim s \therefore r$

- (iii) (a) $p \supset q$
 (b) $q \supset r$
 (c) $\sim p \supset (s \vee t)$
 (d) $\sim r \quad \therefore s \vee t$
- (iv) (a) $p \supset (q \cdot r)$
 (b) $q \supset (s \supset p)$
 (c) $p \quad \therefore s \supset (s \cdot p)$

(2) खालील विधानांचे परिवर्तन व प्रतिवर्तन करा :

- (i) सर्व मतदार नागरिक आहेत.
 (ii) एकही तत्त्वज्ञ व्यापारी नाही.
 (iii) काही पाने सुगंधी असतात.
 (iv) काही चांगले वक्ते चांगले लेखक नसतात.
 (v) चमकते ते सर्व सोने नसते.

(3) विधानांचे आधुनिक वर्गीकरण स्पष्ट करा. उदाहरणे द्या.

(4) संच म्हणजे काय ? संचांचे प्रकार उदाहरणे देऊन स्पष्ट करा.

3. कोणताही एक प्रश्न सोडवा :

[20]

- (1) “तर्कशास्त्र हे युक्त आणि अयुक्त युक्तिवादात फरक करण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या पद्धती व तत्त्वे यांचे शास्त्र आहे.” स्पष्ट करा.

किंवा

(2) (अ) खालील अयुक्त युक्तिवादांची अयुक्तता सिद्ध करा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) (a) $A \supset B$
(b) $C \supset D$
(c) $B \vee C \therefore A \vee D$
- (ii) (a) $E \supset (F \vee G)$
(b) $G \supset (H \cdot I)$
(c) $\sim H \therefore E \supset I$
- (iii) (a) $V \supset O$
(b) $H \supset O \therefore V \supset H$
- (iv) (a) $J \supset (K \supset L)$
(b) $K \supset (\sim L \supset M)$
(c) $(L \vee M) \supset N \therefore J \supset N$

(ब) जर

[10]

$$A = \{1, 2\}$$

$$B = \{1, 3, 5\}$$

$$C = \{2, 3, 5, 7\}$$

तर खालील संच सदस्य सांगा :

- (i) $A \cap (B \cap C)$
(ii) $(A \cup B) \cap (A \cup C)$
(iii) $(A \cap B) \cap (A \cup B)$
(iv) $\sim A \cup \sim B$

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टीपा द्या :

[20]

- (1) विश्व आणि रिक्त संच
- (2) अप्रत्यक्ष नैगमनिक सिद्धता
- (3) निरुपाधिक संविधानाचे कोणतेही दोन नियम
- (4) सबल आणि दुर्बल विकल्प
- (5) व्याघात संबंध-विरोध या दृष्टीने
- (6) विधान-चरे आणि विधान-अचरे.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-140

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

SOCIOLOGY

(G-1 : Introduction to Sociology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*): [20]

(i) Concept of Social institution.

(ii) Any *two* features of Society.

(iii) Definition of Sociology.

(iv) Conformity and Deviance.

(v) Reference group.

(vi) Re-socialization.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*): [20]

(i) Discuss nature of Sociology as a Science.

(ii) Describe factors of social change.

(iii) Explain the agencies of Socialization.

(iv) Discuss the elements of culture.

3. Answer the following question in **400** words (any *one*) : [20]

(i) Define social groups and explain the types of social group.

(ii) Define stratification and discuss the forms of stratification.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (i) Importance of Sociology
- (ii) Personality Development
- (iii) Concept of cultural lag.
- (iv) Types of social control.
- (v) Non-governmental organization.
- (vi) Sociology and media.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) सामाजिक संस्थांची संकल्पना
- (ii) समाजाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये
- (iii) समाजशास्त्राची व्याख्या
- (iv) अनुचलन आणि विचलन
- (v) संदर्भ समूह
- (vi) पुनः सामाजिकरण.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन): [20]

- (i) समाजशास्त्राचे शास्त्रीय स्वरूप विशद करा.
- (ii) सामाजिक परिवर्तनाच्या घटकांचे वर्णन करा.
- (iii) सामाजिकरणाची साधने विशद करा.
- (iv) संस्कृतीच्या घटकांची चर्चा करा.

3. खालील प्रश्नाचे 400 शब्दात उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

(i) सामाजिक समूहाची व्याख्या लिहून सामाजिक समूहांचे प्रकार विशद करा.

(ii) स्तरीकरणाची व्याख्या लिहून स्तरीकरणाच्या प्रकारांची चर्चा करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) समाजशास्त्राचे महत्त्व

(ii) व्यक्तिमत्त्व विकास

(iii) सांस्कृतिक पाश्चायन

(iv) सामाजिक नियंत्रणाचे प्रकार

(v) अशासकिय संस्था

(vi) समाजशास्त्र आणि प्रसारमाध्यमे.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-141

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

General Paper I

[Outline of Prehistory, Protohistory and Early History

(600 B.C. to 1200 A.D.)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) :[20]

(i) Define 'Pre-history'.

(ii) State the importance of Epigraphy.

(iii) How to preserve our Heritage ?

(iv) What do you know about Persian empire ?

(v) Explain in-brief the Dhamma of Ashoka.

(vi) State the achievements of Kushana Kanishka.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) :[20]

(i) Write the characteristic features of stone Ages.

P.T.O.

- (ii) Describe the early Vedic Literature.
- (iii) Discuss the Four-Noble truths in Buddhism.
- (iv) Write about the southern campaign of Samudragupta.
3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]
- (i) Discuss the extent and the town planning of Harappan Civilization.
- (ii) Write an essay on the History of Deccan.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Mesolithic Age
- (ii) Harappan Seals and Script
- (iii) Megalithic Burials
- (iv) Concept—Mahājanapada
- (v) Invasion of Alexander
- (vi) Chandragupta II.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्लिश प्रश्न पत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) 'प्रागितिहास' याची व्याख्या द्या.
- (ii) पुराभिलेखशास्त्राचे महत्त्व सांगा.

- (iii) आपल्या वारशाचे जनन कसे करायचे ?
- (iv) पर्शियन (इराणी) साम्राज्याविषयी तुम्हांस काय माहिती आहे ?
- (v) 'अशोकाचा धम्म' थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (vi) कृष्ण राजा कनिष्क याची कामगिरी सांगा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) अश्मयुगाची ठळक वैशिष्ट्ये लिहा.
- (ii) पूर्व-वैदिक वाङ्मय वर्णन करा.
- (iii) बौद्ध धर्मातील चार आर्यसत्यांची चर्चा करा.
- (iv) समुद्रगुप्ताच्या दक्षिण दिग्विजयाविषयी लिहा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 400 शब्दात लिहा (कोणत्याही एक) : [20]
- (i) हडप्पा संस्कृतीची व्याप्ती आणि नगररचना यांची चर्चा करा.
- (ii) दख्खनचा इतिहास यावर निबंध लिहा.
4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) मध्याश्मयुग
- (ii) हडप्पाच्या मुद्रा व लिपी
- (iii) महापाषाणीय दफने
- (iv) 'महाजनपदे' ही संकल्पना
- (v) अलेक्झांडरची स्वारी
- (vi) दुसरा चंद्रगुप्त.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-142

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

STATISTICS

(Descriptive Statistics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Symbols and abbreviations have usual meanings.
(iv) Use of calculator and statistical table is allowed.
(v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt each of the following : [1×4=4]
- (a) State whether the following statements are true or false :
- (i) First raw moment is zero.
(ii) Mean can not be obtained by graph.
(iii) For any data :
$$A.M. \geq G.M. \geq H.M.$$

(iv) Mean deviation about median is always minimum.
- (b) Choose the correct alternative : [1×4=4]
- (i) Which of the following is not a central value ?
(A) variance
(B) mean
(C) mode
(D) median

P.T.O.

(ii) Karl Pearson's coefficient of skewness is lies between :

- (A) [0, 1]
- (B) [-1, 1]
- (C) $[-\infty, \infty]$
- (D) None of the above

(iii) Which of the following is not a example of an attribute :

- (A) honesty
- (B) number of accidents on highway
- (C) nationality
- (D) marital status

(iv) If the population is heterogenous then better method of sampling is :

- (A) simple random sampling
- (B) systematic sampling
- (C) stratified random sampling
- (D) two stage sampling

(c) Answer in brief : [2×4=8]

(i) Define positive and negative correlation with one illustration.

(ii) Define coefficient of determination.

(iii) Following is the regression equation with X as independent variable $2Y - X = 4$. Find its regression coefficient.

(iv) Given :

$$\sigma_x = 1, \sigma_y = 2$$

and $\text{corr}(x, y) = 0.6$. Find $\text{Var}(X - 2Y)$.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(a) Write a short note on scope of statistics in economics.

(b) State and prove minimal property of mean squared deviation.

(c) Define Yule's coefficients of association (Q), with usual notations show that :

$$-1 \leq Q \leq + 1.$$

(d) For symmetrical distribution, with usual notations, show that :

$$\frac{m_3'}{m_1'} = 2\{m_2' + (m_1')^2\}.$$

(e) With usual notations show that :

$$\beta_2 \geq 1.$$

(f) Weighted A.M. of the following distribution is 5, find the value of x :

x_i	w_i
2	$x - 1$
4	$x + 1$
6	$x + 1$
8	$2x - 5$

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(a) The mean and S.D. of 100 observations are 40 and 5.1 respectively. It was later discovered that an observation 30 was misread as 13. Find correct mean and S.D.

(b) Write a short note on Central Statistical Organisation (CSO) in India.

(c) Construct box plot for the following data :

120, 200, 80, 111, 205, 100, 50.

(d) Define Bowley's coefficient of skewness (S_k^B) and show that :

$$-1 \leq S_k^B \leq +1.$$

(e) Find the missing frequency for the following data given that median is 23 :

Class Interval	Frequency
0—10	5
10—20	8
20—30	?
30—40	6
40—50	3

(f) Following is the information of two companies as :

	A	B
Number of workers	50	60
Mean	1250	1500
S.D.	10	8

(i) Find combined S.D.

(ii) Which company is more consistent ? Justify your answer.

4. Attempt any *two* of the following : [8×2=16]

- (a) What is index number ? Describe the problems in the construction of index numbers.
- (b) Derive Spearman's rank correlation coefficient in case of without ties of observations.
- (c) Find Karl Pearson's correlation coefficient between (X, Y) for the following data :

Height of Father	Height of Son
66	68
68	70
70	68
72	70
65	68
64	71

- (d) (i) Explain the procedure of fitting of the curve $y = a + bx + cx^2$ by least square method.
- (ii) Distinguish between explained and unexplained variation.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

- (a) (i) Given n pairs of observations (x_i, y_i) $i = 1, 2, \dots, n$, explain the procedure of fitting of line of regression of Y on X of the type $Y = a + bx + \epsilon$, by least square method. [8]
- (ii) The following is the information of income and expenditure of 8 families in lakhs : [8]

Income	Expenditure
90	85
85	80

65	60
65	70
82	75
80	72
85	80
70	65

Compute Spearman's rank correlation coefficient of it. [8]

(b) (i) Given the two lines of regression areas : [8]

$$8x - 10y + 66 = 0 \text{ and } 40x - 18y - 214 = 0$$

Obtain mean of X and Y, also corr (x, y)

(ii) Given that : [8]

$$\Sigma p_1 q_0 = 200, \Sigma p_0 q_0 = 160, \Sigma p_1 q_1 = 130, \Sigma p_0 q_1 = 103$$

Obtain Fisher's price and quantity index numbers.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-143

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

MATHEMATICS

[AMG-I : Applied Mathematics (Calculus and
Differential Equations)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B.** :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of calculators is allowed.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

- (a) Find a rational number between $\sqrt{2}$ and $\sqrt{3}$.
(b) State any *four* field axioms of set of real numbers.
(c) Find supremum and infimum of the set :

$$S = \left\{ \frac{1}{n} : n \in \mathbb{N} \right\}.$$

(d) Evaluate :

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\log \sin x}{\cot x}.$$

(e) Evaluate :

$$\int \frac{2x + 1}{(x + 3)(x - 2)} dx.$$

- (f) Form the differential equation of family of curves $x + y = k$.
(g) Find integrating factor of the differential equation :

$$(x - y^2) dx + 2xy dy = 0.$$

(h) State Taylor's theorem with Lagrange's form of remainder.

P.T.O.

(i) Solve :

$$(y - px)(p - 1) = p$$

where $p = \frac{dy}{dx}$.

(j) Solve the differential equation :

$$(x - 1)\frac{dx}{dy} = 2x^3y.$$

2. Attempt any *four* of the following : [16]

(a) Find a , b if the following function f is continuous in $(-3, 5)$:

$$\begin{aligned} f(x) &= x + a, \quad -3 < x < 1 \\ &= 3x + 2, \quad 1 \leq x < 3 \\ &= b + x, \quad 3 \leq x < 5. \end{aligned}$$

(b) Verify Lagrange's mean value theorem for the function :
 $f(x) = \log x$ on $[1, e]$.

(c) Evaluate :

$$\lim_{x \rightarrow 0} (1 + mx)^{1/x}.$$

(d) State and prove triangle inequality in real numbers.

(e) Expand e^x in powers of $(x - 1)$

(f) Using definition of limit, show that :

$$\lim_{x \rightarrow 1} \frac{x}{1 + x} = \frac{1}{2}.$$

3. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) State and prove Rolle's mean value theorem.

(b) (i) Show that :

$$\frac{x}{1 + x} < \log(1 + x) < x$$

for all $x > 0$.

(ii) Assuming validity of expansion, show that :

$$\tan x = x + \frac{x^3}{3} + \frac{2x^5}{15} + \dots$$

(c) (i) If

$$y = (\sin^{-1} x)^2$$

then show that :

$$(1 - x^2)y_{n+2} - (2n + 1)xy_{n+1} - n^2y_n = 0.$$

(ii) Find all real numbers x satisfying the inequality :

$$|x| + |x + 1| < 2.$$

4. Attempt any *four* of the following : [16]

(a) Evaluate :

$$\int \frac{6x + 3}{\sqrt{x^2 + 4x + 2}} dx.$$

(b) Evaluate :

$$\int_0^{\pi/2} \sin^4 x \cdot \cos^8 x dx.$$

(c) Find order and degree of the differential equation :

$$y = px \pm c\sqrt{p^2 + 1}$$

where $p = \frac{dy}{dx}$.

(d) Solve the differential equation :

$$\frac{dy}{dx} = \log(x + 1).$$

(e) Find the orthogonal trajectories of family of curves :

$$y = ce^{-2x}.$$

(f) Solve :

$$p^3x + p^2y - p^2x - py = 0,$$

where $p = \frac{dy}{dx}$.

5. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) Define Bernoulli's differential equation. Explain its method of solution. Solve :

$$\frac{dy}{dx} + \frac{1}{x}y = x^2y^6.$$

(b) (i) Solve :

$$\frac{dy}{dx} = \frac{x + y + 1}{2x + 2y + 3}.$$

(ii) Solve :

$$(2x \cos y + 3x^2y)dx + (x^3 - x^2 \sin y + 2y) dy = 0.$$

(c) (i) Solve :

$$y = 2px + p^4x^2 \quad \text{where} \quad p = \frac{dy}{dx}.$$

(ii) Obtain the reduction formula for $I_n = \int \frac{1}{(x^2 + a^2)^n} dx$.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[4901]-144

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

APPLIED STATISTICS

(Descriptive Statistics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Use of scientific calculator and statistical table is allowed.
 - (iv) Notations and abbreviations have their usual meaning.

1. Attempt the following : [16]

(a) State whether the following statement is *true or false* : [1 each]

- (i) Measure of dispersion gives insight to the reliability of measure of central tendency.
- (ii) Measure of kurtosis (γ_2) for a certain data is 0.6. If value 10 is added to every observation in the data, then the measure of kurtosis of the new set of observations will remain same.
- (iii) If regression coefficient b_{yx} is negative then the regression coefficient b_{xy} is positive.

P.T.O.

(iv) If

$$(AB) = 10, (A\beta) = 30, (B) = 50,$$

$$(A) = 40, (\alpha) = 160, (\beta) = 150$$

then attributes A and B are independent.

(b) Choose the *correct* alternative : [1 each]

(i) Which of the following can be determined using histogram ?

(A) mean

(B) median

(C) mode

(D) 7th decile

(ii) Which of the following measures can not be calculated if any of the observations has value zero ?

(A) median

(B) mode

(C) arithmetic mean

(D) harmonic mean

(iii) The number of observations belonging to a particular class is known as :

(A) class frequency

(B) order of class

(C) negative class

(D) positive class

(iv) The Spearman's rank correlation coefficient is computed by the formula :

(A) $6 \frac{\sum d_i^2}{n^2 - 1}$

(B) $1 - \frac{6\sum d_i^2}{n(n^2 - 1)}$

(C) $6 \frac{\sum d_i^2}{n(n^2 - 1)}$

(D) $1 + \frac{6\sum d_i^2}{n(n^2 - 1)}$

(c) Answer in brief of the following : [2 each]

(i) Obtain 10% trimmed mean for the following data :

11, 11, 15, 28, 22, 14, 13, 18, 30, 12.

(ii) Write forth central moment in terms of first four raw moments.

(iii) Distinguish between variable and an attribute.

(iv) Given :

$$n = 20, \bar{x} = 50, \bar{y} = 30$$

$$\sum x_i y_i = 24300$$

Find $\text{cov}(x, y)$.

2. Attempt any *four* of the following : [4 each]

(a) What is dispersion ? State the formulae of any *two* measures of dispersion in case of series of individual observations.

- (b) The arithmetic mean of weight of 98 students as calculated from a frequency distribution is 50 kg. It was later found that the frequency of the class 30–40 was wrongly taken as 8 instead of 10. Calculate correct arithmetic mean.
- (c) Represent the following data by histogram :

Age	Population
(in years)	
5—15	500
15—25	2000
25—35	2500
35—45	1600
45—55	400

- (d) Explain the following terms with one illustration each :
Population and sample.
- (e) Find mode of the following frequency distribution :

Marks	No. of Students
0—20	5
20—40	12
40—60	32
60—80	40
80—100	11

(f) Define :

(i) Bowley's measure of skewness

(ii) Measure of skewness based on moments

(iii) Measure of kurtosis.

3. Attempt any *four* of the following : [4 each]

(a) Frequency distribution of profit per month recorded for 100 shops is as given below :

Profit (in Rs.)	No. of Shops
Below 100	12
100—200	x
200—300	27
300—400	y
400—500	17
above 500	6

If median for the above data is 256.25 then find x and y .

(b) State the advantages and disadvantages of simple random sampling, stratified random sampling.

(c) Compute Karl Pearson's coefficient of skewness for the following data :

mode = 64.32, mean = 58,

$\Sigma f_i = 100$, $\Sigma f_i x_i^2 = 376400$.

- (d) Compute quartile deviation and coefficient of quartile deviation for the following data :

$$Q_1 = 42, Q_2 = 50, Q_3 = 59.$$

- (e) Define raw and central moments for :

(i) ungrouped data

(ii) grouped frequency distribution.

- (f) Diameter (in cm) of 15 Dehlia flowers are as follows :

5.8, 5.2, 7.8, 7.3, 7, 6.8, 5.9, 6.3,

8.2, 8.5, 5.5, 7.2, 7.3, 8.6, 7.5.

Draw stem and leaf plot for the above data.

4. Attempt any *two* of the following : [8 each]

- (a) Compute Laspayre's, Paasche's and Fisher's price index numbers for the following data :

Commodity	Base Year		Current Year	
	Price	Quantity	Price	Quantity
A	4	5	12	6
B	8	5	17	4
C	12	2	18	3
D	10	3	15	2

- (b) (i) Explain the term regression. State the situations where regression analysis is used. [5]

- (ii) State the properties of regression coefficients. [3]

- (c) (i) Describe scatter diagram and explain how it is used to measure correlation. [5]
- (ii) Coefficient of correlation, $r_{xy} = 0.3$ and $\text{cov}(x, y) = 12$.
If $V(x) = 9$ then find $V(y)$. [3]
- (d) (i) Fit the curve $y = ab^x$ to the following data : [6]

Year	No. of Students enrolled
(X)	(Y)
1	140
2	170
3	200
4	250
5	300
6	370

- (ii) Explain the following term :
'Positive association between two attributes.' [2]

5. Attempt any *one* of the following : [16]

- (a) (i) In a group of 200 students from Mumbai College, 150 like Hindi films, 100 like English films and 20 do not like both the films. Find the number of students who like : [5]

(1) only Hindi Films

- (2) film in only one language
- (3) no film in English.

(ii) Describe the least squares method of fitting curve

$$Y = a + bx + cx^2$$

to the data. [6]

(iii) Discuss various problems involved in the construction of index numbers. [5]

(b) (i) Given that :

$$n = 20, \Sigma x = 80, \Sigma y = 40$$

$$\Sigma x^2 = 1680, \Sigma y^2 = 320, \Sigma xy = 480.$$

Obtain :

(1) equation of line of regression of Y on X.

(2) estimate of Y for $x = 3$. [6]

(ii) Discuss uses and limitations of index numbers. [5]

(iii) The following table shows the results of inoculation against cholera :

	Not Attacked	Attacked
Inoculated	430	5
Not inoculated	290	10

Is there any association between 'effect of inoculation' and 'susceptibility to cholera'. Justify. [5]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-145

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

PHILOSOPHY

(General) Paper I

(Introduction to Philosophy)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following questions in **100** words each. [20]

(i) Explain the concept of Induction.

(ii) State the meaning of *Varnashrama Dharm*.

(iii) What is Theism ? Explain.

(iv) Explain the nature of the concept of *Darshan*.

(v) Explain the nature of Metaphysics as branch of Philosophy.

(vi) What is Utilitarianism ? Define.

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each. [20]

(i) Give an account of *Charvaka's Dehatmavaad*.

(ii) Give an account of *Kant's Deontological Theory*.

P.T.O.

- (iii) Discuss the method of Dialogue and the method of Vaad. Bring out their significance.
- (iv) Discuss elaborately the cosmological argument for the existence of God.
3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) Elaborately discuss the nature of Anumana as source of knowledge.
- (ii) State the classification of Art and the nature of Beauty.
4. Write short notes on any *four* of the following in **50** words each : [16]
- (i) Obligation
- (ii) Etymology of the term तत्त्वज्ञान (Tattvadnyan)
- (iii) Sense Experience
- (iv) Unmoved Mover
- (v) The concept of Maya
- (vi) The concept of Rightness.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्लिश प्रश्न पत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) विगमन ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) वर्णाश्रम धर्म ही संकल्पना स्पष्ट करा.

- (iii) देववाद म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.
- (iv) दर्शन या संकल्पनेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (v) तत्त्वज्ञानाची एक शाखा म्हणून सत्ताशास्त्राचे स्वरूप विशद करा.
- (vi) उपयुक्ततावाद म्हणजे काय ? व्याख्या करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) चार्वाकांच्या देहात्मवादाचे स्वरूप समजावून द्या.
- (ii) कांटच्या कर्तव्यवादी सिद्धांताचे स्वरूप सांगा.
- (iii) संवाद पद्धतीची व वाद पद्धतीची चर्चा करा आणि त्यांचे महत्व स्पष्ट करा.
- (iv) सविस्तर चर्चा करा : ईश्वराच्या विश्वशास्त्रीय युक्तिवाद.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांची उत्तर 400 शब्दात लिहा : [20]
- (i) ज्ञानाचे साधन म्हणून अनुमान प्रमाणाच्या स्वरूपाची सविस्तर माहिती द्या.
- (ii) कलेचे वर्गीकरण विवरण द्या आणि 'सौंदर्य' या संकल्पनेचे स्वरूप समजावून द्या.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपण लिहा : [20]
- (i) बंधकता
- (ii) 'तत्त्वज्ञान' या संज्ञेची व्युत्पत्ती
- (iii) इंद्रियानुभव
- (iv) अचल चालक
- (v) माया ही संकल्पना
- (vi) हक्क ही संकल्पना.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4901]-146

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016
MATHEMATICAL PRE-REQUISITES
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *ten* of the following : [20]

(i) Determine X and Y intercept of $3x + 6y = 12$.

(ii) Find the equilibrium price and quantity for :

$$13P - Q_s = 27$$

$$Q_d + 4P - 24 = 0.$$

(iii) Find the value of slope at $x = 2$ and $x = 5$ for :

$$y = -x^3 + 4x - 3.$$

(iv) Define Extreme value.

(v) Given :

$$z = 5x^2 + 8xy + 6y^2,$$

find z_x, z_y .

P.T.O.

(vi) Given the total cost function find the marginal function for :

$$T_C = 35 + 5Q - 2Q^2 + 2Q^3$$

at $Q = 1$.

(vii) Given $z = z^{x+y}$, find z_x .

(viii) Define Price Elasticity.

(ix) Find the successive derivatives of $y = x^3 + 3x^2$.

(x) Find the critical value of $y = 2x^3 - 4x$.

(xi) Define partial derivative.

(xii) Write the rule to find $\frac{dy}{dx}$ for $y = u(x) \cdot v(x)$.

(xiii) Write the total derivative of $z = f(x, y)$?

2. Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Find the total derivative $\frac{dz}{dt}$. Given $z = 8x^2 + 3y^2$ where, $x = 4t$,
 $y = 5t$.

(ii) Given :

$$Q = 200 - 2P + 0.02Y,$$

where $P = 25$, $Y = 5000$.

Find the price elasticity of demand and income elasticity of demand.

(iii) Maximize the total revenue function (TR) :

$$TR = 32Q - Q^2.$$

(iv) Using product rule to find $\frac{dy}{dx}$, where

$$y = (5x - 1)(3x + 4)^2.$$

3. Attempt any *two* of the following : [20]

(i) Using quotient rule find $\frac{dy}{dx}$ for

$$y = \frac{5x}{2x + 3}.$$

(ii) What is implicit function ? How to find derivative of it ?

(iii) Given :

$$z = \frac{x - y}{x + 1}$$

find total differential of z .

(iv) Maximize utility $u = Q_1Q_2 + Q_1 + 2Q_2$, subject to :

$$P_1 = 2, P_2 = 5 \text{ and } B = 51.$$

4. Attempt any *two* of the following : [30]

(i) Given the function :

$$z = 60x + 34y - 4xy - 6x^2 - 3y^2 + 5$$

Find the extreme values, determine the function is at a maximum, minimum, inflection point and evaluate it at the critical values.

(ii) Find the cross partial derivatives z_{xy} and z_{yx} for $z = (8x - 4y)^5$.
Is $z_{xy} = z_{yx}$?

(iii) Use implicit function rule to find $\frac{dy}{dx}$ and $\frac{dx}{dy}$ for :

$$f(x, y) = 7x^2 + 2xy^2 + 9y^4,$$

at $x = 2, y = 3$.

(iv) (a) Find the marginal revenue function for the demand function $Q = 36 - 2P$ and evaluate them at $Q = 4$ and $Q = 10$.

(b) Find the critical values for profit maximization using $MC = MR$ when $TR = 22Q - 2Q^2$ and

$$TC = \frac{1}{3}Q^3 - 10Q^2 + 50Q + 45.$$

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-147

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016
FOUNDATION COURSE (Restructuring)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*): [20]

(i) State the information about religious life of Indus valley culture.

(ii) Explain the concept of population explosion.

(iii) State the causes of gender disparity.

(iv) Explain the types of Democracy.

(v) State the information about religious values.

(vi) State the work of 'Brahmo Samaj'.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*): [20]

(i) State the information about work of 'Satya Shodhak Samaj'.

(ii) State the information about various religion in India.

(iii) Explain the concept of Liberalization and define its nature.

(iv) Explain the type of Research methodology.

P.T.O.

3. Write the answer of any *one* of the following in **400** words : [20]

- (i) Explain the merits and demerits of Indian democracy.
- (ii) State the information about farmers' movement in India.

4. Write the following short notes in **100** words each (any *four*): [20]

- (i) National Integration
- (ii) Ram Krishna Mission
- (iii) Globalization
- (iv) Hypothesis
- (v) Women Empowerment
- (vi) Aesthetic Values.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :—
- (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त **चार**) : [20]

- (i) सिंधु संस्कृतीकालीन धार्मिक जिवनाविषयी माहिती सांगा.
- (ii) लोकसंख्या विस्फोट संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) लैंगिक विषमतेची कारणे सांगा.
- (iv) लोकशाहीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (v) धार्मिक मुल्याबाबत माहिती सांगा.
- (vi) ब्राम्हो समाजाचे कार्य सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त दोन) : [20]
- (i) 'सत्यशोधक समाजाच्या' कार्याबाबत माहिती सांगा.
 - (ii) भारतातील विविध धर्माविषयी माहिती सांगा.
 - (iii) उदारीकरण संकल्पना स्पष्ट करून त्याचे स्वरूप विशद करा.
 - (iv) संशोधन पद्धतीचे प्रकार स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]
- (i) भारतीय लोकशाहीचे गुण-दोष स्पष्ट करा.
 - (ii) भारतातील शेतकरी चळवळी विषयी माहिती सांगा.
4. खालील टिपा थोडक्यात 100 शब्दांत लिहा (फक्त चार) : [20]
- (i) राष्ट्रीय एकात्मता
 - (ii) रामकृष्ण मिशन
 - (iii) जागतिकीकरण
 - (iv) गृहीतके
 - (v) स्त्री सबलीकरण
 - (vi) सौंदर्यशास्त्रीय मुल्ये.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-150

F.Y.B.A. EXAMINATION, 2016

(Vocational Course)

COMPUTER APPLICATIONS

Paper-I (Theory)

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) Draw a neat-labeled diagram wherever necessary.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following (any five) : [10]

- (i) Hexadecimal
- (ii) Unicode
- (iii) Computer
- (iv) Operating system
- (v) ROM
- (vi) CD
- (vii) Pen Drive

2. Answer the following (any two) : 10

- (i) What is Ms-Word ? Explain features of Ms-Word.
- (ii) Difference between primary storage and secondary storage
- (iii) Explain characteristics of Computer.

P.T.O.

3. Solve the following : [15]

(a) Convert from Binary to Decimal :

$$(10101111)_2 = ()_{10}$$

(b) Convert from Binary to Octal :

$$(1010001)_2 = ()_3$$

(c) Binary Addition :

$$10100 + 10111$$

(d) Binary Subtraction :

$$10111 - 1011$$

(e) Binary Multiplication :

$$1010 * 10$$

4. Answer the following : [5]

What is LAN and MAN ? What is the difference between LAN and MAN ?

Or

What is downloading a file ? Explain steps to download a file.

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[4901]-151

F.Y.B.A. EXAMINATION, 2016

FUNCTIONAL ENGLISH

(Vocational Stream)

Paper I

**(An Introduction to English Language and Writing Skills in
English)**

(Theory)

(2013 PATTERN)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (a) Write short notes on any *two* of the following : [6]

(i) Language as a means of communication

(ii) Organs of speech

(iii) Diphthongs in English.

(b) Fill in the blanks (any *five*) : [5]

(i) The front vowels in British RP are..... .

(ii) The initial consonant sound in the word 'master' is..... .

P.T.O.

- (iii)are plosives in British RP.
- (iv) Diphthongs ending in /U/ are.....
- (v) The diphthong sound in the word 'find' is..... .
- (vi) The final consonant sound in the word 'box' is..... .
- (vii) In British RP, there are.....number of voiceless consonants and.....number of voiced consonants.

(c) State whether the following statements are true or false (any five) : [5]

- (i) Vowels are voiceless sounds.
- (ii) Soft palate is an active articulator.
- (iii) /k/ and /g/ are voiceless consonants.
- (iv) /i:/ is a back vowel.
- (v) Vocal cords do not vibrate in the articulation of voiceless sounds.
- (vi) A long vowel is a glide within the same syllable.
- (vii) There are two back vowels in British RP.

2. (a) Use the *correct* tense forms of the verbs given in the brackets : [3]

It can be well (understand) that before (produce) the message, the speaker first (conceive) it in his mind.

(b) Fill in the blanks with appropriate prepositions given in the brackets : [2]

(between; to; of; with)

The engine struck work and the conductor went.....the help.....the driver. It was a long job, and presently the lady.....the dog came down the stairs and re-entered the bus. She sat.....a lady and an old man.

(c) Change the voice (any *two*) : [2]

(i) Tanish answered the difficult question.

(ii) They are drawing pictures.

(iii) The chairman portrays a fine picture.

(d) Use articles (a/an/the) wherever necessary : [2]

I saw.....beautiful bird in.....morning.bird perched on.....tree in my garden. I felt very happy.

(e) Choose the *correct* alternative and rewrite the sentences (any *five*) : [5]

(i) Two (women/womens) were quarrelling on the road.

(ii) They have completed the work, (have they ?/haven't they ?)

(iii) (My table's leg/Leg of my table) was broken and I repaired it.

(iv) Teachers (gives/give) different ideas to the students.

(v) Rupali is my colleague's (cousin/cousin sister).

(vi) We prefer coffee (to/than) tea these days.

(vii) Suyash loves music (beside/besides) cricket.

3. (a) Write notes on any *two* of the following : [10]

(i) Intonation in English

(ii) Word stress

(iii) Weak forms in English

(b) Divide the following sentences into tone groups and mark accent and intonation (any *five*) : [10]

(i) My friend came home and talked to my mother.

(ii) Where are you going ?

(iii) The clerk made a call to the Registrar.

(iv) Is this your book ?

(v) Please read this.

(vi) If you help me, I will help you.

(vii) What an interesting movie !

4. Develop the following points into a good paragraph of about fifteen sentences : [10]

Television as a Means of Edutainment

- Introduction
- TV as media and its use
- Best source of knowledge and entertainment

- Kinds of programmes
- Can be enjoyed with family
- Indispensable part of life
- Conclusion

Or

Write a short paragraph on the topic 'Students and Politics'.

5. Convert the following information in the form of a comparative paragraph : [10]

Table Showing Information about Two Cities in Maharashtra

Information	Nashik	Jalgaon
Area	15,500 sq km.	11,755 sq km.
No. of Talukas	14	13
Population	10,76,967	3,68,579
Literacy Rate	74%	76%
Rainfall	100 cm	74 cm
Highest Temperature	44 Degree	47 Degrees
Lowest Temperature	5 Degrees	12 Degrees

6. Read the following entries from the Oxford Advanced Learner's Dictionary and answer the questions given below it (any *five*) : [10]

re-hear-ing /,ri:'hiəriŋ; AmE -'hɪr-/ *noun* (law) an opportunity for a case to be heard or considered again in a court of law

re-hearsal /rɪ'hɜ:səl; AmE rɪ'hɜ:rsəl/ *noun* **1** [C, U] time that is spent practising a play or piece of music in preparation for a public performance: *to have/hold a rehearsal* ◊ *We only had six days of rehearsal.* ◊ *Our new production of 'Hamlet' is currently in rehearsal.* ◊ *a rehearsal room*—see also DRESS REHEARSAL **2** [C, usually sing.] **1** ~ (for sth) an experience or event that helps to prepare you for sth that is going to happen in the future: *These training exercises are designed to be a rehearsal for the invasion.* **3** [C, usually sing.] **2** ~ of sth (formal) the act of repeating sth that has been said before: *We listened to his lengthy rehearsal of the arguments.*

re-hearse /rɪ'hɜ:s; AmE rɪ'hɜ:rs/ *verb* **1** ~ (for sth) to practise or make people practise a play, piece of music, etc. in preparation for a public performance: [V] *We were given only two weeks to rehearse.* ◊ [VN] *Today, we'll just be rehearsing the final scene.* ◊ *The actors were poorly rehearsed.* **2** [VN] to prepare in your mind or practise privately what you are going to do or say to sb: *She walked along rehearsing her excuse for being late.* **3** [VN] (formal, usually disapproving) to repeat ideas or opinions that have often been expressed before

re-heat /ri:'hi:t/ *verb* [VN] to heat cooked food again after it has been left to go cold

re-house /,ri:'haʊz/ *verb* [VN] to provide sb with a different home to live in, especially a better one: *Thousands of earthquake victims are still waiting to be rehoused.*

reign /reɪn/ *noun, verb*

■ *noun* **1** the period during which a king, queen, EMPEROR, etc. rules: *in/during the reign of Charles II* **2** the period during which sb is in charge of an organization, a team, etc.

■ *verb* [V] **1** ~ (over sb/sth) to rule as king, queen, EMPEROR, etc: *the reigning monarch* ◊ *Queen Victoria reigned from 1837 to 1901.* ◊ *Herod reigned over Palestine at that time.*

2 ~ (over sb/sth) to be the best or most important in a particular situation or area of skill: *the reigning champion* ◊ *In the field of classical music, he still reigns supreme.* **3** (literary) (of an idea, a feeling or an atmosphere) to be the most obvious feature of a place or moment: *At last silence reigned* (= there was complete silence).

Questions :

- (i) Give *two* uses of 'reign'.
- (ii) Transcribe the word 'rehearse' phonemically according to British English.
- (iii) Transcribe the word 'rehearsal' phonemically according to American English.
- (iv) Use the word 'rehearsal' in your own sentence.
- (v) How many syllables are there in the words 'rehouse' and 'reheat'?
- (vi) Which syllables have primary stress in the words 'rehearing' and 'rehearse' ?

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-152

F.Y.B.A. EXAMINATION, 2016

(Vocational Stream)

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

Paper I

(Fundamentals of Tourism)

(2013 PATTERN)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Explain any two in brief (Around 50 words each). [10]

(i) Romans and spa

(ii) Account of any one famous traveler

(iii) Elements of tourism

(iv) Industrial Revolution.

2. Write short notes on any four (Around 100 words each) : [20]

(i) How multinational regulations affecting tourism industry ?

(ii) Tourism and national integration

P.T.O.

- (iii) Ancient ages of growth in tourism industry
- (iv) Economic importance of tourism
- (v) Features of MS PowerPoint
- (vi) Note on Department of Tourism.

3. Answer any *three* (**200-250** words each) : [30]

- (i) What are the benefits of international tourism ?
- (ii) Explain the concept of capital output ratio and balance of payment
- (iii) Write a note on mass tourism with suitable examples
- (iv) Explain the concept of tourist, visitors and excursionists
- (v) Effects of great wars on tourism.

4. Answer in detail any *one* (Around **500** words) : [20]

- (i) Explain components of tourism
- (ii) Cultural benefits of tourism

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4901]-153

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

FUNCTIONAL HINDI : VOCATIONAL

प्रयोजनमूलक हिंदी : वोकेशनल

प्रश्नपत्र-1

(हिंदी भाषा : विविध रूप, राजभाषा हिंदी तथा व्याकरण)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

कुल अंक : 80

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

(iii) विभाग 'अ' और विभाग 'ब' के उत्तर एक ही उत्तर-पुस्तिका में लिखिए।

विभाग 'अ'

1. (अ) निम्नलिखित अंग्रेजी शब्दों में से किन्हीं पाँच के लिए हिंदी और मराठी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [5]

- (1) Travel
- (2) Defense
- (3) Joint
- (4) Manager
- (5) Agenda
- (6) Notice
- (7) Loss.

P.T.O.

(आ) निम्नलिखित हिंदी शब्दों में से किन्हीं पाँच के लिए अंग्रेजी और मराठी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [5]

- (1) किशत
- (2) प्रभार
- (3) निदेशक
- (4) रक्षा
- (5) श्रोता
- (6) अंतिम
- (7) छूट।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए : [10]

- (अ) प्रयोजनमूलक हिंदी का स्वरूप
- (ब) राष्ट्रभाषा और राजभाषा
- (क) 'हिंदी दिन' का महत्त्व।

3. प्रयोजनमूलक हिंदी और साहित्यिक हिंदी का अंतर स्पष्ट कीजिए। [12]

अथवा

प्रसार माध्यमों की हिंदी का विवेचन कीजिए।

विभाग 'ब'

4. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन के उत्तर लिखिए : [15]

- (अ) हिंदी वर्तनी का मानकीकरण किसे कहते हैं ?
- (ब) श्रुतिमूलक 'य' और 'व' के उदाहरण दीजिए।
- (क) आवेदन पत्र की सामान्य जानकारी दीजिए।
- (ड) कंप्यूटर की विशेषताएँ विशद कीजिए।
- (इ) छुट्टियों के विविध प्रकार लिखिए।

5. (अ) निम्नलिखित गद्यांश का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [7]
गांधीजी म्हणाले, “सत्याग्रह आणि तुरुंगवास यापेक्षा वेगळं आणि अधिक महत्त्वाचं काम तू करू शकशील. आपल्या देशात महिलांनी शिक्षण घेतलं पाहिजे. ते कार्य तू कर. उत्तर प्रदेशातील महिला शिक्षणात फार मागासलेल्या आहेत. त्यांना तू शिक्षण दे.” गांधीजींनी महादेवीच्यासाठी प्रयाग महिला विद्यापीठाची स्थापना केली. कमला नेहरू आणि विजयालक्ष्मी पंडित या त्या विद्यापीठाच्या पहिल्या विद्यार्थिनी.
- (आ) अध्यापक पद के लिए आवेदन पत्र लिखिए। [8]
6. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए : [18]
- (अ) देवनागरी वर्णमाला लिखिए
(ब) आवेदन पत्र का मुख्य भाग
(क) इंटरनेट
(ड) भारतीय आँकड़ों का अंतर्राष्ट्रीय रूप
(इ) अंतर्गतन तथा बहिर्गतन इकाइयाँ।

Total No. of Questions—3]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4901]-155

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2016

(Vocational Course)

COMPUTER APPLICATION—II

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

1. Answer the following (any *five*) : [20]

(a) Define Array. Explain types of Array.

(b) Explain putchar() and scanf() functions.

(c) Explain the following terms :

(i) variable

(ii) constant.

(d) What is an Operator ? List the types of operators used in 'C'.

(e) Explain *while* loop in C with syntax and example.

(f) Explain the terms :

(i) Compiler

(ii) Hypertext Markup Language.

(g) What is String ? Explain any *two* string functions with example.

2. Write a program to solve the following (any *two*) : [10]

(a) Write a program to display square of a number.

(b) Write a program to calculate the sum of first 10 numbers.

(c) Write a program to calculate area of triangle.

P.T.O.

3. Find the output (any *two*) :

[10]

(a) main()

```
{
    int m = 2;
    switch(m)
    {
        case 1 : printf("I am in 1"); break;
        case 2 : printf("I am in 2"); break;
        case 3 : printf("I am in 3"); break;
        default : printf("I am in default");
    }
}
```

(b) #include <stdio.h>

main()

```
{
    char a[10];
    printf("Enter any string:");
    scanf("%s",&a);
    printf("String contains : %d characters", strlen(a));
}
```

(c) #include <stdio.h>

void main()

```
{
    int p=5, q=27;
    printf("%d",p+q);
}
```